

KNOW-HOW – A SZOLGÁLATI TALÁLMÁNY „ÜZLETI TITKA”^{*}

Napjainkban a rohamos fejlődés és a felgyorsult hétköznapok mögött, mintegy ennek háttereként húzódnak meg az innovációs folyamatok, valamint az azok eredményeként születő novumok, amelyek jogi védelmét a szellemi alkotások joga biztosítja. Ezen alapgondolatból kiindulva az innováció – azon belül is a nyílt innovációs modell –, a munkaviszony keretében létrehozott szolgálati találmány és a know-how hármasa kiemelkedő jelentőségű.

A nyílt innovációs modell térhódítása mára kiterjed az egyetemekre is. Az egyetemi kutatás-fejlesztési tevékenység eredményeként létrejövő szellemi alkotások köréből pedig kiemelkedik a szolgálati találmány, amely a szabadalmi jog speciális részének tekinthető.

Az innováció, a szellemi alkotások – így a szolgálati találmány – és az e köré szerveződő verseny szempontjából egyaránt jelentős szerephez jutottak mára a know-how körébe eső ismeretek. A know-how a legtöbb esetben mintegy háttér-információként kapcsolódik a nevesített oltalomban részesített szellemi alkotáshoz, azonban jelentősége a titkossága miatt nagyobb. Olyan ismeretanyagról van szó, melynek lényegi jellemzője a jogosult általi titokban tartás a versenytársak előtt, ez a vonása ellensúlyozza annak korlátozottan kizárólagos jellegű jogi védelmét, és versenyelőnyhöz juttatja birtokosát.

1. INNOVÁCIÓ

1.1. Röviden az innovációról

Az innováció hazánkban a hetvenes évek második felében vált a gazdasági élet egyik központi kifejezésévé. Az innováció mint fogalom a modern közgazdasági gondolkodásban jelent meg elsőként J. A. Schumpeter neves közgazdásznak köszönhetően, aki azonban zárt definíciót nem adott.¹ Tekintve, hogy az egyre többször emlegetett innováció kifejezés más jelent az egyik, míg más jelent a másik embernek, ebből eredően annak definíciója ma sem egyértelmű. Az innováció jelentéstartalma azonban a következőképpen foglalható össze: *„Az innováció a potenciális befogadókörnyezetben újnak számító dolognak – jelesül terméknek, szolgáltatásnak, termelési eljárásnak, kereskedelem- vagy értékesítésszervezési technikának, termelési vagy piaci szervezetnek stb. – a helyi gyakorlatba történő sikeres bevezetése*

^{*} A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanácskén készült szakdolgozat szerkesztett változata, amely első helyezést ért el a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán „a szabadalom gazdasági szerepe” kategóriában.

¹ Osman Péter: Tegyük végre tisztába nézeteinket az innovációról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 5. sz., 2006. október, p. 108.

és elfogadtatása. Ez szükség szerint integráns részeként magában foglalhatja a szóban forgó újdonság rendelkezésre állását, azaz annak létrehozását és megfelelő szintre, teljességre fejlesztését, vagy annak máshonnan történő átvételét és a helyi igényekhez és adottságokhoz való adaptálását.²

Az innovációval kapcsolatosan fontos kiemelni, hogy tartalma szerint nem tevékenység, hanem eredmény, ami a minőségi ugrás bekövetkeztével jön létre. Ennek megfelelően az innovációt mint eredményt el kell különíteni az innováció előállítására irányuló tevékenységtől, az innovációs folyamattól. Az innovációs folyamat résztvevők halmaza, ezáltal önmagában értelmezhető, valós tartalma van.³ Az innovációs folyamatra nehéz általános modellt felállítani. Ennek oka, hogy az egyes innovációs folyamatok különböző egyedi vonásokkal rendelkeznek, melyeket az akkor és ott érvényesülő feltételek határoznak meg. Ez abból adódik, hogy ezen folyamatok a legkülönbözőbb műszaki-gazdasági-intézményi környezetben, eltérő eszközrendszerrel és a legkülönbözőbb célból mennek végbe.⁴

Vannak azonban alapigazságok, melyek támpontul szolgálhatnak az innovációs folyamatot illetően:

- Az innovációs folyamatnak nincs konkrét kezdőpontja. Ennek magyarázata az, hogy a fejlesztések sohasem előzmény nélküli folyamatok, hanem alapként mindig valamilyen korábbi ismeretre, tapasztalatra támaszkodnak.⁵

Az innovációs folyamat kezdőpontja azonban az eredménytől visszafelé haladva konkretizálható. Négy alapeset különíthető el aszerint, hogy mivel kezdődött a fejlesztés, melynek célja az innováció létrehozatala.

1. A kiindulás egy olyan közbenső eredmény, amelynek létrejöttében a vizsgált innovációs folyamattól független fejlesztések játszottak szerepet.⁶
2. A kiindulópont azon felismerés, hogy a piacon létezik valamilyen ki nem elégített kereslet, és a cél ennek kielégítése. A felismerést követően olyan árucikk jön létre, amely alkalmas a fogyasztói igények kielégítésére.
3. A kiindulópont a kereslet felkelhetőségének a felismerése, melyet követően a cél olyan áru előállítása, amely alkalmas a kereslet felkeltésére, majd annak kielégítésére.
4. Egy már bevezetett árucikk „életben tartó fejlesztése”, vagyis a már meglévő termék kedvezőbb értékesítési feltételeket, esetleg nagyobb keresletet teremtő fejlesztése. Ez esetben az alap a vállalat által korábban gyártott, eredeti árucikk.⁷

² *Osman*: i. m. (1), p. 109.

³ *Osman*: i. m. (1), p. 109–110.

⁴ *Osman*: i. m. (1), p. 118.

⁵ *Osman*: i. m. (1), p. 118.

⁶ Például egy vállalat valamilyen, tőle függetlenül létrejött eredmény komplex innovációs fejlesztését végzi.

⁷ *Osman*: i. m. (1), p. 121–123.

- Az innováció, vagyis az innovációs folyamat eredményessége függ a kreativitástól, mely a létrejöttének feltételei közül első az egyenlők között.⁸
- Beágyazódás az innovációs fejlődés folyamatába, azaz egy konkrét innovációs folyamat szükségszerűen részévé válik az innovációs fejlődésnek, és tovább gazdagítja azt.⁹
- A kutatások korábban elvégzett K+F-munkákra épülnek, ebből kifolyólag a tudásmegosztás és az új fejlesztések egyaránt fontos mozgatórugói az innovációnak.¹⁰

Az innovációs folyamat tartalmilag két, egymással szoros kölcsönhatásban lévő fő ágból áll, melyek összhangja elengedhetetlen a folyamat sikerességéhez. Az egyik fő ág az ún. ipari, a másik a kereskedelmi felkészítés.

Az ipari felkészítés az innovációs fejlesztés során végzett termelés-szervezési és műszaki fejlesztések összessége.¹¹ A kereskedelmi felkészítés az innováció előnyös értékesítését, a vállalkozó pozíciójának kiépítését, javítását, megerősítését szolgáló iparjogvédelmi, jogi, gazdasági és egyéb intézkedések összessége.¹²

Az innovációs folyamatot szokás innovációs láncnak is nevezni, mivel annak elemei között szoros ok-okozati összefüggés áll fenn, ami abból adódik, hogy azok egymást kölcsönösen feltételezve alkotják az innovációs folyamat elemeit.¹³

Az innováció azonban nemcsak a gazdaság, hanem a jog világában is jelentős. Ezt tükrözi, hogy az innováció szabályozását, s így a nemzeti innovációs rendszert illetően számos változás zajlott le Magyarországon, amelynek keretében megszületett az innovációs törvény,¹⁴ valamint az innovációs alapról szóló törvény.¹⁵

Az innovációs törvényt 2004-ben fogadta el az Országgyűlés,¹⁶ és a törvény által meghatározott néhány kivétellel 2005. január 1. napján lépett hatályba.¹⁷ A törvény preambuluma szerint az Országgyűlés annak érdekében alkotta meg az innovációs törvényt, hogy „elősegítse a magyar gazdaság versenyképességének és jövedelemtermelő képességének a tudásra, valamint a technológiai innovációra épülő és a fenntartható fejlődést szolgáló növekedését”.¹⁸

⁸ Szilágyi József: A kreativitás mint az innováció egyik jogi tényezője. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1 (111.) évf. 6. sz., 2006. december, p. 40.

⁹ Osman: i. m. (1), p. 121.

¹⁰ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről. Indokolás. 2013/0402 (COD): <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2017392%202013%20INIT>.

¹¹ Osman: i. m. (1), p. 113.

¹² Osman: i. m. (1), p. 113–114.

¹³ Osman: i. m. (1), p. 124.

¹⁴ 2004. évi CXXXIV. tv. a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról.

¹⁵ 2003. évi XC. tv. a Kutatási és a Technológiai Innovációs Alapról.

¹⁶ Molnár István, Heffner Péter, Németh Gábor: A magyarországi innovációs rendszer jogi alapjai és legfontosabb intézményei. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 5. sz., 2006. október, p. 5.

¹⁷ 2004. évi CXXXIV. tv.

¹⁸ 2004. évi CXXXIV. tv.

Az innovációs törvény mint kerettörvény – a kitűzött célnak megfelelően – átfogóan szabályozza az innovációhoz kapcsolódó valamennyi kérdéskört, így többek között az innovációs tevékenységet, az intézményrendszert, a finanszírozást, valamint a kapcsolódó szellemi tulajdon-jogi kérdéseket.¹⁹

Az innovációs kerettörvényt megelőzően 2003-ban fogadta el az Országgyűlés a Kutatási és Innovációs Alapról (a továbbiakban: Innovációs Alap) szóló törvényt,²⁰ mely – az általa meghatározott kivételekkel – 2004. január 1. napján lépett hatályba.²¹ A törvény létrehozta az Innovációs Alapot, ami egy olyan elkülönített állami pénzalap, mely a kutatás-fejlesztés és a technológiai innováció állami támogatását hivatott biztosítani.²² Az Innovációs Alap a vállalatok által befizetett innovációs járulékokból és az ezekkel azonos összegű állami hozzájárulásból tevődik össze:²³ pénzeszközeit a pályázati úton kiválasztott kedvezményezettek a törvényben meghatározott jogcímenek használhatják fel, továbbá a pénzeszközök felhasználhatóak jogszabályban, valamint nemzetközi szerződésben meghatározottak szerint is.²⁴

1.2. Nyílt innováció, kitérve az egyetemek szerepvállalására

A nyílt innováció fogalma Thomas Kuhn: *Structure of Scientific Revolution* (A tudományos forradalmak szerkezete) című művével vált ismertté az 1960-as években,²⁵ majd új fogalomként 2003-ban, Henry Chesbrough könyvének²⁶ megjelenését követően vált általánosan elfogadottá. A nyílt innováció egyre nagyobb teret nyerő modellje a költségvetési kutatóhelyek,²⁷ ezen belül az egyetemek számára is jelentőséggel bír.²⁸

A nyílt innováció leginkább a zárt innovációs modelltől való elhatárolással mutatható be. A zárt innovációs modellben a kutatási és fejlesztési projektek a cég belső technológiai

¹⁹ Molnár, Heffner, Németh: i. m. (16), p. 5.

²⁰ Molnár, Heffner, Németh: i. m. (16), p. 11.

²¹ 2003. évi XC. tv. 13. § (1)–(2) bekezdés.

²² 2003. évi XC. tv. 1. § (1) bekezdés.

²³ Molnár, Heffner, Németh: i. m. (16), p. 12.

²⁴ Részletesen lásd: 2003. évi XC. tv. 8. § (1)–(2) bekezdés.

²⁵ II. Tanulási egység: Szemléletváltás az innováció kutatásában – a zárt innovációtól a nyílt innováció felé. II/8. fejezet: félreértések a nyílt innováció körül: http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.tankonyvtar.hu%2Fhu%2Ftartalom%2Ftamop425%2F0023_pdf%2FI_II_bev.pdf&ei=s9G0VJwAor5aqaSguAH&usq=AFQjCNHXQQXZFKK rDtxzA5qzU11Xc_d-PQ&bvm=bv.83339334,d.d2s.

²⁶ Henry Chesbrough: *Open Innovation: The new imperative for creating and profiting from technology*. Forrás: <http://www.openinnovation.net/Research/Bibliography.html> (az utolsó letöltés dátuma: 2014. június 24.).

²⁷ 2004. évi CXXXIV. tv. 4. § 4. b) költségvetési kutatóhely: költségvetési gazdálkodási rendszerben működő, alap-, illetve főtevékenységként vagy ahhoz kapcsolódóan kutatás-fejlesztési tevékenységet folytató szervezet vagy szervezeti egység.

²⁸ Molnár István, Németh Gábor: Egyetemi szellemi tulajdon-védelem és ipari kapcsolatok a nyílt innovációs közegben: Open Access vagy monopóliumok? *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 4. (114.) évf. 5. sz., 2009. október, p. 5.

és tudományos bázisáról indulnak. A projektek egy belső folyamaton mennek keresztül, melynek során egyeseket leállítanak, másokat folytatnak, s végül az eredményként létrejött terméket a piacon értékesítik. Ebben a modellben tehát a projektek külső tudás bevonása nélkül, egy adott cégen belüli utat járnak végig, mely során a külső tudás csupán kiegészítő szerepet kaphat. Ez a lényegi különbség a zárt és a nyílt innovációs modell között, ugyanis a nyílt innovációs folyamatokban az ötlet mind külső, mind belső forrásból beléphet az innovációs láncba, és többféle módon el is hagyhatja azt.²⁹

A következő különbség a védett szellemi vagyoni feletti rendelkezésben áll. A zárt innovációs modellben a vállalatok felhalmozták a védett szellemi alkotásokat. Ezzel szemben a nyílt innovációs modellben a védett szellemi alkotások a cégvagyon részeként jelennek meg, amelyek értékesítése által a vállalat további bevételekhez vagy új piacokhoz juthat.³⁰ A nyílt innovációs modell azon gondolatra épül, hogy a vállalatok számára értékes ötletek egyaránt származhatnak a cégen belülről és a cégen kívülről, valamint a cég mind az érdekkörén kívül, mind azon belül egyaránt találhat piacot magának.

A nyílt innovációs modell változást hozott az egyetemek innovációban betöltött szerepében, ugyanis ezáltal a vállalkozások érdekeltté váltak abban, hogy kapcsolatokat építsenek ki az egyetemekkel a kutatás-fejlesztést illetően, hiszen ennek eredményeként versenyelőnyre tehetnek szert. Az állam is érdekeltté vált, ugyanis a költségvetési kutatóhelyek finanszírozásának terhe egyrészt megosztottá vált a vállalatok és közte, másrészt az innovációs folyamatok eredményeinek hasznosítása a gazdaságra is jótékony hatással van,³¹ mert ösztönzi az új tudás létrehozását, valamint segíti azok piacra jutását, kielégítve a fogyasztói igényeket, kezelve egyidejűleg a társadalmi kihívásokat.³²

Az egyetemek mint kutatóhelyek érdeke ezen körforgásban pedig abban áll, hogy saját, szűkös forrásait ki tudják egészíteni. A nyílt innovációs rendszer elterjedése azonban nemcsak a finanszírozás, hanem a szellemi tulajdon területén is kedvezőbb helyzetbe hozta az egyetemeket. Az egyetemi szellemi tulajdon területén bekövetkezett paradigmaváltás alapjául az 1980-ban elfogadott Bayh-Dole Act szolgált, amelyben elsőként mondták ki az egyetemek általi jogszerzést a szellemi alkotások felett. Mára az egyetemek mint költségvetési kutatóhelyek jogszabály³³ erejénél fogva nálunk is megszerzik az általuk ellenérték fejében vagy ingyenesen fejlesztett szellemi alkotások feletti jogokat.³⁴ A törvényi szabályozással összhangban az egyetem általi jogszerzést deklarálja a Szegedi Tudományegyetem Szellemitulajdon-kezelési szabályzata is. A szabályzat értelmében az egyetemet illeti mind-

²⁹ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 9.

³⁰ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 7.

³¹ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 11., 16.

³² I. m. (10).

³³ 2004. évi CXXXIV. tv. 15/A. §.

³⁴ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 11., 16.

azon szellemi alkotáshoz fűződő jog, amelynek létrehozásában az egyetemmel munkaviszonyban álló személy vett részt.³⁵

Az egyetemek nyílt innovációban betöltött szerepére jó példa a GE közelmúltban rendezett sugárhajtómű-tartókonzol tervezésére irányuló nyílt innovációs versenye, melyen több magyarországi egyetem is indult pályázóként. Az első fordulóból két magyar egyetem is továbbjutott. A versenyt az alábbiak szerint foglalja össze az innoportal.hu: „A verseny fontos része a GE korszerű gyártástechnológiák iránti elkötelezettségének, valamint azon törekvésének, hogy együttműködést alakítson ki az additív gyártópartnerekkel és a gyártói közösséggel. A GE a napokban hirdette ki sugárhajtómű-tartókonzol tervező nyílt innovációs versenyének tíz döntőjét és különdíjasait. A versenyre benevező magánszemélyeknek, vállalatoknak és intézményeknek a repülőgép-hajtóművek rögzítéséhez használt tartókonzolt kellett újratervezniük háromdimenziós nyomtatás alkalmazásával. A sugárhajtómű kritikusan fontos alkatrészét képező konzolok tartják meg a hajtómű súlyát annak mozgatása alatt, de a repülés során fellépő jelentős vibrációt is ki kell bírniuk. Az additív gyártástechnológiák alkalmazásával egy repülőgép-hajtómű súlya mintegy 453 kilogrammal csökkenthető, és ezzel jelentős mértékben visszaszorítható az üzemanyag-felhasználás is. A verseny célja az volt, hogy az additív gyártásban rejlő lehetőségeket a nyílt innovációval ötvözve olyan konstrukciók szülessenek, amelyek nemcsak a tartókonzol súlyát csökkentik, hanem növelik szilárdságát és teljesítmény-jellemzőit is. Mark Little, a GE Globális Kutatóközpontjának első alelnöke és technológiai igazgatója elmondta: 'A gyártás területén egy olyan korszakhoz érkeztünk, amely kiaknázza a nyílt innovációban rejlő hatékony lehetőségeket. Az additív gyártás lehetővé teszi, hogy a GE a gyártói közösséggel együttműködve kitolja a hagyományos értelemben vett mérnöki tudomány határait. A döntősök megmutatták, milyen fantasztikus eredmények érhetők el e nyíltabb, együttműködőbb modell alkalmazásával.' Magyarországról Fendrik Gyula Ármin, a Budapesti Műszaki Egyetem harmadéves hallgatójának, valamint Mándli Péternek a terve jutott be a döntőbe. Gyulának ez az egyik első 3D nyomtatásos terve; a terv tökéletesítése több mint 200 órát vett igénybe.”³⁶

Az egyetemek és a piaci szereplők között létrejövő K+F-jogviszony alapja rendszerint egy kutatási szerződés, melyben az egyetem legtöbbször, de nem kizárólag, mint kutató szerepel. A Ptk. kutatási szerződésekre vonatkozó szabályai változást hoztak az egyetemi szellemi alkotások terén, ugyanis amennyiben az eredmény szerzői jogi vagy iparjogvédelmi oltalomban részesül, a kutató az ebből eredő vagyoni jogokat köteles átruházni a megrendelőre. Ha ezt az átruházást azonban jogszabály kizárja, a kutató köteles a legszélesebb terjedelmű felhasználási jogot engedélyezni a megrendelőnek. Ez a változás azért hathat kedvezőtlenül, mert az egyetemek a legtöbbször mint kutatók szerepelnek a jogviszonyban, a rendelkezés azonban logikus, hiszen a megrendelő a kutatásért, valamint annak eredmé-

³⁵ Részletesen lásd: Szegedi Tudományegyetem Szellemitulajdon-kezelési szabályzata 3. §.

³⁶ <http://www.innoportal.hu/ket-magyar-dontos-is-van-a-ge-nyilt-innovacios-versenyebe> (az utolsó letöltés dátuma: 2014. június 24.).

nyéért fizet, így méltánytalan lenne vele szemben, ha a szellemi alkotáshoz fűződő vagyoni jogokat nem szerezne meg. A joggyakorlat azonban eltérő lehet, hiszen a szerződő felek a rendelkezéstől annak diszpozitív jellege miatt egyező akarattal eltérhetnek. Felmerül a kérdés azonban a szellemi alkotáshoz fűződő titkos ismeretek sorsával kapcsolatban. A Ptk. rendelkezik a kapcsolódó üzleti titkokról is, akként, hogy azok szintén a megrendelőt illetik, nyilvánosságra hozni azokat csak az ő engedélyével lehet. A Ptk. előbb ismertetett rendelkezésével kapcsolatban, a know-how-hoz kapcsolódóan merülhet fel, hogy a megrendelőt ellenszolgáltatás nélkül illeti-e meg a titkos ismeret? A törvényi rendelkezés nyelvtani értelmezése alapján igen; azonban további kérdés, hogy miért? A kutatás során nem biztos, hogy know-how egyáltalán létrejön. Ha azonban mégis, az vagyoni értékkel bíró és forgalomképes személyiségi jog, így a know-how előbb említett két jellemzője miatt indokolt – és egyben a kutatóra nézve méltányos – lehet a kutatási szerződésben korábban meghatározott ellenszolgáltatás mértékének a know-how értékével való növelése. Azonban ha a rendelkezés értelmezésénél a kutatási szerződés visszterhességéből indulunk ki, a megrendelő által fizetendő díj vélelmezhetően tartalmazza a know-how ellenértékét is.

A nyílt innovációs modellel kapcsolatos gondolatok zárásaként az egyetemek innovációban betöltött kiemelkedő szerepét leginkább összegző gondolat, mely egyben utal a nyílt innovációs paradigma lényegére és fontosságára is, az Európai Bizottság 2007. április 4-i zöld könyvében található: *„Az összes európai kutatás több mint 34%-át egyetemek és közfinanszírozású kutatási szervezetek végzik. Ezekben az intézményekben folyik elsősorban az alapkutatás és a közérdekű kérdéskörök kutatása, de jelentős szerepet játszanak az alkalmazott kutatásban is, támogatva ezáltal a vállalati kutatást és innovációt. A kutatóintézmények megerősítése kulcsszerepet játszik Európában a vállalati szektor K+F beruházásainak ösztönzésében.”*³⁷

1.3. Spin-off vállalatok

*„A tudásalapú gazdaság feltételei között egyértelműen igazolható, hogy a gazdasági növekedés hosszútávon csak a technológiai fejlődésen, az innováción alapuló vállalkozások dinamizmusán alapulhat. Az innovatív, tudás-intenzív induló vállalkozások az egész gazdaság innovációs motorjai. Az egyetemi és más kutatóintézeti kutatások eredményei pedig a legfontosabb tudás-forrásai az innovatív vállalkozásoknak, így ezek dinamizmusa szorosan kapcsolódik az oktatási rendszer egészéhez.”*³⁸

Az 1980-as éveket megelőzően nem beszélhetünk az egyetemi szellemi tulajdon piacosításáról. Az 1950-es években az USA-ban, majd húsz évvel később Európában is tudományos

³⁷ Európai Kutatási Térség: új perspektívák. Az Európai Bizottság zöld könyve. COM(2007)161: http://ec.europa.eu/research/era/pdf/era_gp_final_hu.pdf.

³⁸ Gazdíg György: Gondolatok a spin-off vállalkozásokról. Hadtudományi Szemle, 1. évf. 3. sz., 2008, p. 115.

parkok jöttek létre, melyek bár célként jelölték meg az egyetemi kutatások eredményeinek a hasznosítását, de ez időben az elsődlegesek továbbra is az ipari szférából érkező megbízások maradtak.³⁹ Magyarországon 1987-ben jött létre innovációs park a Budapesti Műszaki Egyetem, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság és Budapest XI. kerületi tanácsának közös tulajdonaként azzal a céllal, hogy az egyetemi tudás gazdasági hasznosulását szolgálja.⁴⁰ Változást a már fentebb említett, 1980-ban elfogadott Bayh–Dole-törvény hozott, mely lehetővé tette az egyetemek, valamint a közfinanszírozású kutatóintézetek számára, hogy azon tudományos eredményeket is szabadalmaztassák, melyeket az államtól nyert támogatások felhasználásával értek el, ekkortól beszélhetünk az egyetemi szellemi tulajdon piacosságáról.⁴¹

Az egyetemi szellemi tulajdon piacosságában vállalnak szerepet a spin-off cégek, ezek olyan tudásintenzív vállalkozások, melyek szellemi tőkéje egyetemektől vagy költségvetési kutatóhelyektől ered.⁴² A spin-off vállalatok két nagy csoportja különíthető el az anyaszervezet szerint, a vállalati spin-offok, melyek az iparvállalatokból létrejött, valamint az egyetemi spin-offok, melyek az egyetemekből létrejött technológia hasznosítására jöttek létre.⁴³

Az egyetemi spin-offok keletkezésének okaként a kutatás eredményeként létrejött szellemi tulajdon jelölhető meg, ugyanis ekkor az a kérdés merül fel az egyetem számára, hogy annak hasznosítására spin-off vállalatot alapítson vagy licenciába adja? Amennyiben egyetemi spin-off jön létre, abban az egyetem részesedést szerez, mely azért előnyösebb számára a licencnél, mert ezen tulajdonrész értéke általában meghaladja a befolyó licencia díjat. A másik ok, ami az egyetemi spin-offok létrehozatala mellett szól, az, hogy az egyetemek cselekvési szabadsága nagyobb, és jobban tudnak reagálni, ha a technológiát egy újabb váltja fel, ebben az esetben ugyanis a spin-off vállalat nem adhatja el a korábbi egyetemi tulajdont az egyetem ellenőrzése nélkül, ha pedig az innováció beválik, és a piaci értéke hirtelen megnövekszik, az egyetem mint tulajdonostárs részesedésre számíthat a hasznosításból származó nyereségből.⁴⁴

A szellemi alkotások spin-offok általi kezelésében különbözik a vállalati és az egyetemi spin-off. Amíg vállalati spin-off vállalkozás átvehet egy fejlett szabadalmazási stratégiát az anyavállalattól, addig az egyetemi spin-off vállalatok esetében ez nem ilyen egyszerű. A kiindulópont az egyetemi kutatók általi szellemialkotás-kezelés. Az egyetemi szabadalmaztatásnak két gyenge pontja van, az egyik, hogy az egyetemek bizonyos része nem alkot egy-

³⁹ *Gazdig*: i. m. (38), p. 111.

⁴⁰ *Bak Árpád*: Kutatóműhelyekből kinőtt magáncégek. *Piac&Profit*, 8. évf. 2. sz., 2004, p. 24.

⁴¹ *Gazdig*: i. m. (38), p. 111.

⁴² *Gazdig*: i. m. (38), p. 110.

⁴³ *Buzás Norbert*: A vállalkozó szellem szerepe a spin-off cégek alapításában. In: *Czagány László, Garai László* (szerk.): A szociális identitás, az információ és a piac. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei, 2004, JATEPress, Szeged, p. 258.

⁴⁴ *Ráday Gábor*: Egyetemi spin-off vállalkozások és vállalati spin-off cégek a high-tech iparágakban. Társadalomkutatás – a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának folyóirata, 26. évf. 3. sz., 2008, p. 324.

értelmű szabályokat a szellemi alkotások kezelését illetően, a másik pedig, hogy az egyetemi kutatók nem mindig vannak tisztában azzal, hogy amennyiben a szabadalmaztatást megelőzően nyilvánosságra hozzák (publikáció, előadás stb.) a szabadalmi oltalom alá vonandó eredményüket,⁴⁵ azzal ellehetetlenítik a szabadalmazást, hiszen publikációjuk újdonságrontóként hat a szellemi alkotás vonatkozásában. Az utóbbi gyenge pontnak – kiindulva a szolgálati találmányból – nem igazán van gyakorlati jelentősége, mert a nyilvánosságra hozatalt illető döntést – amennyiben a munkáltató igényt tart a szellemi alkotásra – nem a kutató hozza meg.

2. SZOLGÁLATI TALÁLMÁNY

Napjainkban a kutatás-fejlesztés eredményei nem egyéni kutatók érdemei, hanem nagyvállalatok, egyetemek innovációs stratégiájának a részei. Az utóbbi években a magyarországi egyetemeken létrejött egyetemi tudásközpontok⁴⁶ számára is – a vállalati szféra mellett – felértékelődtek a szolgálati találmányok, ugyanis az egyetemi rangsorban⁴⁷ fokmérővé vált az egyetemek szabadalmainak a száma.⁴⁸ Mindez a kedvező jogszabályi változásoknak köszönhető, melyeknek következtében az egyetemek szolgálati típusú találmányaikat a korábbiaknál kedvezőbb feltételek szerint hasznosíthatják.⁴⁹ Azért szolgálati típusú találmányok, mert az egyetemi K+F+I eredményeként létrejövő innovatív megoldások kidolgozására tipikusan munkaviszony keretében kerül sor.

A fent ismertetettek miatt válik napjainkban kiemelt jelentőségűvé a munkaviszony keretében létrehozott találmányokkal kapcsolatos jogi szabályozás.⁵⁰

⁴⁵ Ráday: i. m. (44), p. 331.

⁴⁶ A – teljesség igénye nélkül – a Szegedi Tudományegyetem tudásközpontjai:

- Környezet- és Nanotechnológiai Regionális Egyetemi Tudásközpont (KNRET), melynek munkája öt kutatási irányra terjed ki, környezettechnológia, nanotechnológia, energetika, az egészség és informatika területén folyó kutatások (részletesebben lásd: <http://www.u-szeged.hu/knret/>).
- Dél-alföldi Neurobiológiai Tudásközpont (DNT), melynek létrejöttével olyan K+F-hálózat jött létre, amely a központi idegrendszer érintő betegségek gyógyítására fejleszt hatékony molekulákat és diagnosztikumokat (részletesen lásd: <https://www.u-szeged.hu/szerzodes-illetve/del-alfoldi-080828?objectParentFolderId=3508>).

⁴⁷ A Szegedi Tudományegyetemet a QS-világrangsor 501–550. helyére sorolták. (részletesebben lásd: http://eduline.hu/felsooktatas/2013/9/10/QS_egyetemi_rangsor_20132014_YA7EYU).

⁴⁸ A Szegedi Tudományegyetem szabadalmi bejelentéseinek száma: 40 db, valamint 4 db know-how. A számadatok az SZTE Rektori Hivatal Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóságtól származnak 2014. február 10-én.

⁴⁹ Vass Orsolya: A munkaviszonyban létrehozott szellemi alkotások szabályozása a magyar jogrendszerben. Pécsi Munkajogi Közlemények, 2009. 1. sz., p. 75.

⁵⁰ Kaprinay Eszter: Gondolatok a munkaviszony keretében megalkotott találmányokról. In.: VII. KHEOPS Tudományos Konferencia „Aktuális gazdasági és társadalmi attitűdök Magyarországon” – fiatal kutatók tudományos fóruma – előadaskötet. Mór, 2012, p. 164.

2.1. A szellemi alkotások joga és a találmányi jog kapcsolatáról, avagy a know-how (üzleti titok) és a szabadalom különbségéről

A szellemi alkotások jogára vonatkozó alapvető rendelkezéseket a Polgári Törvénykönyv (Továbbiakban: Ptk.)⁵¹ tartalmazza, míg a szellemi alkotások egyes fajtáira külön törvények vonatkoznak.⁵² A jelen fejezet tárgyát – az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez kapcsolva⁵³ – a szellemi alkotások egyes fajtái közül a szolgálati találmány és az arra vonatkozó szabályokról rendelkező, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. (a továbbiakban: Szt.) képezi.

Az iparjogvédelem eszközei közül a szabadalom igen jelentős szerephez jut a mindennapokban, azonban ha a találmányok üzleti értékét vizsgáljuk, egyértelművé válik, hogy az üzleti sikert önmagában a találmányt védő szabadalmi oltalom nem feltétlenül tudja biztosítani. A szabadalmi oltalom nyújtotta kizárólagos jogok az üzleti rendszer vázát adják, amelyhez elengedhetetlenül kapcsolódik a know-how. A kívánt üzleti funkció tehát a kodifikált kizárólagos jogok és a know-how együttthatása révén valósul meg.⁵⁴ Mielőtt a szabadalom, ezáltal a szolgálati találmány és a know-how elhatárolására sor kerülne, megemlítendő az üzleti titok és a know-how kapcsolata, ami egyúttal alapot szolgáltat a fejezet további részében pusztán a know-how kifejezés használatára.

A know-how az üzleti titok alfaját képezi. Elkülönítésük oka kettős: egyrészt a know-how tárgya mindig ismeret, tapasztalat, mely szellemi tevékenységen alapszik; másrészt a know-how piaci forgalomban történő részvétele, hasznosíthatósága vagyoni értékű jogként.⁵⁵

A szabadalom és a know-how összehasonlításának alapjául szolgál, hogy a műszaki megoldások iparjogvédelmi státuszuk szerint lehetnek oltalom alatt állók – idesorolandó a szolgálati találmány –, a közkinccs körébe tartozók, valamint titkosak – e körbe tartozik a know-how. A szabadalom bár műszaki megoldást jelent, de magának a találmánynak nyújt védelmet, ezzel szemben a know-how tágabb kört ölel fel, mivel műszaki, szervezési, gazdasági, valamint az élet egyéb területére tartozó ismeretek, tapasztalatok védelmét jelenti. A szabadalom esetében a jog által védett érték az újdonság, a know-how esetében pedig a titok, titkosság. A szabadalmaknál elvárt, hogy azok iparilag alkalmazhatóak, vagyis mind

⁵¹ 1959. évi IV. tv. 86. § (1) A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

(2) A védelmet – e törvény rendelkezésein kívül – az alkotások meghatározott fajtáira, valamint egyes rokon tevékenységekre a szerzői, az iparjogvédelmi (a szabadalmi, a védjegy-, eredetmegjelölés-, származásjelzés- és mintaoltalom), valamint a hangfelvételek előállítói védő jogszabályok határozzák meg.

(3) A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

(4) A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.

⁵² Szalma József: A szolgálati és alkalmazotti találmány a magyar jogban. Fórum, 2006. 2. sz., p. 77.

⁵³ Részletesen lásd: III. fejezet.

⁵⁴ Fekete László: A know-how jogi jellege. Jogi Fórum Publikációk, 2011. 1.

⁵⁵ Boytha Györgyné, Tóth Tihamér: Versenyjog. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2010, p. 86.

az ipar, mind a mezőgazdaság számára reprodukálhatóak legyenek, így pl. üzleti módszert nem lehet szabadalmaztatni; ezzel szemben a know-how esetében az ipari alkalmazhatóság nem elvárás. Jelentős különbség a védelem kizárólagosságát illetően, hogy a know-how védelem korlátozottan kizárólagos jellegű (relatív kizárólagosság). További különbség az oltalmi idő határozottsága, illetve határozatlansága, mely a know-how vonatkozásában a közkinccsé válás bizonytalan idejű bekövetkeztének köszönhetően nem látható előre.⁵⁶ Ehhez kapcsolódik Fekete László véleménye, mely szerint *„ha valamely szellemi termék bármely okból nem fér el a szellemi alkotásokra vonatkozó szellemi tulajdon két nagy paradigmája, a szabadalmi jog és a szerzői jog keretében, a speciális, sui generis oltalmi formák nem az oltalom erősítése, hanem gyengítése irányába hatnak, különösen így van ez a műszaki-funkcionális ismeretek tekintetében.”*⁵⁷

A know-how esetében további ismérv, hogy az azonosításra alkalmas módon legyen rögzítve, erre a transzferálhatóság miatt⁵⁸ van szükség, ezt a Ptk. mostanra beépítette a védett ismeret fogalmába.⁵⁹ Közös vonása a szabadalomnak és a know-how-nak a forgalomképességük.⁶⁰

2.2. A szolgálati találmány definíciója

A szolgálati találmány fogalmát az Szt. határozza meg.⁶¹ Ahhoz, hogy egy találmány vonatkozásában annak szolgálati jellegéről beszélhessünk, az alábbi feltételeknek együttesen kell teljesülniük.⁶²

1. Jogviszony fennállása a munkáltató és a feltaláló között. A munkaviszonyon túlmenően lehet közszolgálati, közalkalmazotti jogviszony, valamint szolgálati viszony, azaz fegyveres erőknél és rendvédelmi szerveknél fennálló jogviszony, továbbá szövetkezeti tagsági jogviszony.⁶³
2. A találmány tárgykörébe eső megoldás kidolgozása a munkavállaló jogviszonyából eredő kötelezettsége, azonban nem feltétel a szabadalmaztatható találmány kidolgo-

⁵⁶ Andor Ágnes, Olma Frigyes, Reich András, Újhegyi Beáta: A szellemi alkotásokról, kiemelten az iparjogvédelem tárgyairól. Számvitel-, Adó-, Könyvvizsgálat, 18. évf. 11. sz., 2006, p. 483–484.

⁵⁷ Fekete: i. m. (54), p. 17.

⁵⁸ Faludi Gábor: A licencia szerződés. Polgári Jogi Kodifikáció, 2008. 2. sz., p. 15.

⁵⁹ Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft., Budapest, 2013, p. 64.

⁶⁰ Andor, Olma, Reich, Újhegyi: i. m. (56), p. 483–484.

⁶¹ 1995. évi XXXIII. tv. 9. § (1) bekezdés.

⁶² Kaprinay: i. m. (50), p. 165–166.

⁶³ 1995. évi XXXIII. tv. 17. § A 9–16. §-ban foglalt rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell, ha közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag alkotta meg a találmányt.

zása, általános értelemben véve megoldások kidolgozására irányuló munkaköri kötelezettségről van szó.⁶⁴

A munkaviszonyból folyó köteleesség tartalmának meghatározását illetően a Legfelsőbb Bíróság a 948/2003. számú polgári elvi határozatában a következőt mondta ki: „A munkaköri köteleesség nem szűkíthető le kizárólag a munkaköri leírásra. Mindaz, amit a munkavállaló a felettesének írásbeli, szóbeli vagy akár ráutaló magatartással tudomására hozott utasítása alapján végez, általában a munkaviszonyból folyó munkaköri köteleességnek minősül.”⁶⁵ A fent említett állásfoglalásában a Legfelsőbb Bíróság megfogalmazta továbbá, hogy „A munkaviszonyból folyó kötelezettség körébe tartozik a megoldás kidolgozása, ha az általában és konkrét vezetői feladat kiosztás eredményeként is a munkavállaló munkakörébe tartozott. A magasan kvalifikált műszaki szakember a munkaköri kötelezettségének tesz eleget akkor is, ha a feladatát az átlagosat meghaladó színvonalon teljesíti. Az ennek eredményeként kidolgozott műszaki megoldásra tett szabadalmi bejelentés alapját képező találmány szolgálati találmánynak minősül.”⁶⁶

A munkaviszonyból folyó köteleesség vizsgálatakor elsődlegesen tehát a munkaszerződésben foglaltakat kell alapul venni, azonban a találmány szolgálati jellegét éppúgy megalapozhatja a munkaköri leírás, egyetemi szabályzat vagy felsőbb utasítás.⁶⁷

A munkaköri kötelezettséghez kapcsolódóan kérdésként vetődik fel, hogy kötelezhető-e a munkavállaló szabadalmaztatható találmány létrehozására?⁶⁸ A munkaköri kötelezettség nem irányulhat szabadalmaztatható találmány létrehozására, mert a szabadalmi oltalomban történő részesedés feltételeinek megfelelő novum nem garantálható.⁶⁹ A szellemi alkotások jellemzője, hogy olyan megoldások tartoznak e körbe, melyek az emberi elme működésének eredményeként, előre meg nem határozható módon és időben jönnek létre, amiből az következik, hogy a kutatói tevékenység nem eredmény-, hanem eszközkötelem.⁷⁰ Ezt alátámasztja a technikai fejlődés gyors üteme, valamint annak kiszámíthatatlansága. A piaci szereplők sosem tudhatják, mikor és miként születik meg az a novum, ami által versenylőnyt szereznek, és mikor jön létre egy újabb találmány, ami azt elavulttá teszi.

3. A feltaláló a munkaköri kötelezettsége körébe tartozó területen hozza létre a találmányt. A munkaköri kötelezettség terjedelmét illetően a munkaköri leíráson túl iránymutatásul szolgálhat maga a munkaszerződés vagy a munkáltató által kidolgozott szabályzat is.

⁶⁴ *Kaprinay*: i. m. (50), p. 166.

⁶⁵ EBH 2003.948.

⁶⁶ EBH 2003.948.

⁶⁷ *Kottászné Vass Orsolya*: Szellemi alkotások keletkezése a munkaviszony talaján. *Humán Innovációs Szemle*, 2. évf. 2. sz., 2011, p. 40.

⁶⁸ *Kottászné*: i. m. (67), p. 40.

⁶⁹ *Kaprinay*: i. m. (50), p. 166.

⁷⁰ *Kottászné*: i. m. (67), p. 40.

2.3. A munkáltató és a munkavállaló jogai és kötelezettségei a szolgálati találmánnyal összefüggésben

A szolgálati találmány szabadalmi jogunk kivételes intézménye, ugyanis a szabadalmi igény jogosultja *ex lege*⁷¹ nem a feltaláló, hanem a munkáltató.⁷² A szolgálati találmány vonatkozásában a munkavállaló és a munkáltató közti jogviszony jellegéből adódóan két, egymással versengő érdek érvényesítéséről van szó.⁷³ Ahhoz, hogy a munkáltató mint a szabadalmi igény jogosultja élni tudjon szabadalmi igényével, tudomást kell szereznie a találmányról, a tudomásszerzés biztosítása érdekében a feltaláló köteles a szolgálati találmányt a megalkotást követően haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval.⁷⁴ A munkáltató köteles nyilatkozni arról, hogy igényt tart-e a találmányra, ha ezt elmulasztja, vagy nem határidőben nyilatkozik, az Szt. szankciót rendel. Amennyiben nem tart rá igényt, a szolgálati találmánnyal a továbbiakban a feltaláló rendelkezhet.⁷⁵ A munkáltató eltekinthet a szabadalmi bejelentés megtételétől, amennyiben a találmány titokban tartása és know-how-kénti hasznosítása kedvezőbbnek mutatkozik számára.^{76, 77} A munkáltatói oldal ilyen módú méltánylásának az alapja az, hogy a K+F-tevékenység során született eredmény létrejöttéhez nagymértékben hozzájárul azáltal, hogy a munkavállalónak biztosítja a megfelelő infrastrukturális feltételeket, rendelkezésére bocsátja a szükséges eszközöket, esetenként lehetőséget biztosít továbbképzéseken való részvételre, valamint munkabért fizet neki. Azonban a találmány végső soron mégis a munkavállaló szellemi tevékenységén alapszik, így joggal követelheti, hogy személyhez fűződő jogait tartsák tiszteltben, valamint a találmánnyal, illetve annak hasznosításával összefüggésben munkáját anyagilag is méltányolják⁷⁸ találmányi díj fizetésével.

A személyhez fűződő jogok a másik ok, ami miatt a szolgálati találmány a szabadalmi jog különös részének tekintendő. A feltalálót továbbra is az általános szabályok szerint illeti meg a névjog, valamint a feltalálói minőség elismeréséhez való jog. A találmány integritásához fűződő jog módosul, ugyanis a munkáltatónak jogában áll a találmányt kijavítani, vala-

⁷¹ 1995. évi XXXIII. tv. 10. § (1) bekezdés: A szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg.

⁷² *Kaprinay*: i. m. (50), p. 166.

⁷³ *Kottászné*: i. m. (67), p. 37.

⁷⁴ 1995. évi XXXIII. tv. 11. § (1) bekezdés: A feltaláló köteles a szolgálati és az alkalmazotti találmányt, megalkotását követően, haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval.

⁷⁵ 1995. évi XXXIII. tv. (2) bekezdés: A munkáltató az ismertetés átvételétől számított kilencven napon belül köteles nyilatkozni arról, hogy a szolgálati találmányra igényt tart-e, illetve az alkalmazotti találmányt hasznosítani kívánja-e.

(4) A szolgálati találmánnyal a feltaláló rendelkezhet, ha a munkáltató ehhez hozzájárul, vagy ha a munkáltató a (2) bekezdés szerinti nyilatkozat megtételét elmulasztja.

⁷⁶ 1995. évi XXXIII. tv. 12. § (2) bekezdés: A munkáltató eltekinthet a szabadalmi bejelentés megtételétől, vagy a bejelentést visszavonhatja, ha a találmányt – annak elismerése mellett, hogy az az ismertetés átvételének időpontjában egyébként szabadalmazható lenne – titokban tartja, és üzleti titkot képező megoldásként hasznosítja. A munkáltató e döntéséről köteles tájékoztatni a feltalálót.

⁷⁷ *Kaprinay*: i. m. (50), p. 167–168.

⁷⁸ *Kottászné*: i. m. (67), p. 37.

mint továbbfejleszteni, amennyiben ezzel a feltaláló nem ért egyet, úgy kérheti feltalálókénti feltüntetésének mellőzését. A feltaláló titokban tartáshoz és nyilvánosságra hozatalhoz való joga átszáll – ennek alapja, hogy a munkavállaló munkajogi kötelezettsége megőrizni a munkája során tudomására jutott üzleti titkot –,⁷⁹ akárcsak a szabadalmi igény, ennek oka az, hogy az ismertetéstől kedve a találmánnyal a munkáltató rendelkezik.⁸⁰

A szolgálati találmány vonatkozásában a feltaláló jogai tehát korlátozódnak, valamint egy részük átszáll a szabadalmi igény jogosultjára. A szolgálati találmányra vonatkozó szabályozás célja, hogy kölcsönös jogosultságok és kötelezettségek telepítésével⁸¹ feloldja a munkáltató és a munkavállaló közti érdekellentétet.

3. AZ ÜZLETI TITOK ÉS A KNOW-HOW

Titok alatt a köznapi szóhasználatban a természetes személy birtokában lévő valamilyen olyan információt, adatot vagy tudást értünk, aminek a titokban tartásához személyes érdeke fűződik. A köznapi titokfogalomtól eltérő tartalommal a titok megjelenik a jogban is.

3.1. Az üzleti titok és a know-how helye a jogi szabályozásban

A jogtudomány a szellemi alkotások jogán belül két területet különböztet meg: a szerzői jogot és az iparjogvédelmet. A szerzői jog körébe tartozó művészeti, tudományos vagy irodalmi művek elsődleges kritériuma az egyéni jelleg, míg az iparjogvédelem területére tartozó szellemi alkotások alapvető jellemzője az abszolút újdonság.⁸² Az iparjogvédelem területének oltalmi formáiról külön törvények⁸³ rendelkeznek, mely törvények szabályozási tárgyai nem fedik le az iparjogvédelem területére tartozó szellemi alkotások teljes körét. A nevesített iparjogvédelmi oltalomban nem részesülő szellemi alkotások védelmét a Ptk. biztosítja.⁸⁴

Az üzleti titok védelme és a szellemi alkotások joga közötti kapcsolatot illetően fontos különbségként kiemelni, hogy a szellemi alkotások védelme esetében erga omnes jellegű kizárólagosságról beszélhetünk, ezzel szemben az üzleti titok esetében a védelem a tudás

⁷⁹ Az üzleti titok védelme. Cégvezetés, 15. évf. 11. sz., 2007, p. 38.

⁸⁰ *Kaprinay*: i. m. (50), p. 170–171.

⁸¹ *Kottászné*: i. m. (67), p. 37.

⁸² *Kottászné*: i. m. (67), p. 36.

⁸³ 1995. évi XXXIII. tv. a találmányok szabadalmi oltalmáról, az 1991. évi XXXVIII. tv. a használati minták oltalmáról, a 2001. évi XLVIII. tv. a formatervezési minták oltalmáról, az 1991. évi XXXIX. tv. a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról, az 1997. évi XI. tv. a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról.

⁸⁴ *Németh Tünde*: A know-how fogalma és szabályozása. Cég és Jog, 2. évf. 1. sz., 2000, p. 22.

megszerzése és közlése tekintetében fogalmaz meg tilalmakat, azonban nem biztosít a jogosultnak a tudás felett kizárólagosságot.⁸⁵

Az üzleti titok védelméről a Ptk., valamint a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. tv. (a továbbiakban: Tptv.) rendelkezik.

Az üzleti titok és a know-how védelméről a Ptk. a 2:47. §-ban rendelkezik, a szellemi alkotások egyik területét képező iparjogvédelemmel kapcsolatosan pedig a 2:55. §-ban található kiegészítő alkalmazással⁸⁶ a polgári jogi szabályokat szubszidiárius jelleggel rendeli alkalmazni, amennyiben az iparjogvédelmi törvények nem rendezik az adott kérdést.

3.2. Titok, üzleti titok, know-how: fogalmuk és egymással való kapcsolatuk

„A titok belső tudattartalom, a személyiség belső vonatkozása, a személyiség belső szférájába tartozó jellege okán kívülről – a jogosult ellenkező tartalmú szándéka esetét kivéve – nem észlelhető, s ekként kívülről jogilag sem szabályozható.”⁸⁷ A magántitok vonatkozásában különbség tehető aszerint, hogy a titok a titokbirtokos magánszférájához tartozik, és így az ezen körbe eső titkokat senkivel vagy csak egy szűk réteggel osztja meg, vagy a titok, bár nem tartozik a titokbirtokos magánszférájához, annak titokban tartásához gazdasági érdeke fűződik, s ekként az az üzleti titok körébe esik.⁸⁸

Az üzleti titok fogalmát a polgári jog⁸⁹ adja meg. Ezen fogalomra utal vissza a versenytörvény⁹⁰ is. Az üzleti titok ismérvei az alábbiak:⁹¹

- gazdasági tevékenységhez kapcsolódik,
- titkos,
- a jogosult megtette a szükséges lépéseket a titok megtartása érdekében,
- az üzleti titok jogosultja az, akinek érdeke fűződik a titokban tartáshoz, és ennek érdekében a szükséges intézkedéseket megtette.

A Ptk. fogalma alapján a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó információk tartoznak az üzleti titok körébe. Ezen ismeretek azonban vonatkozhatnak olyan információra, adatra, vagy tényre, mely a know-how fogalmi körébe esik.⁹²

⁸⁵ Nagy Csongor István: A magyar versenyjog üzleti titok-szabályának néhány értelmezési kérdéséről. Jogtudományi Közlöny, LXIII. évf. 11. sz., 2008, p. 554.

⁸⁶ 2013. évi V. tv. 2:55. § [Kiegészítő alkalmazás]
E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvényekben nem szabályoznak.

⁸⁷ Görög Márta: A know-how jogi védelmének alapvető kérdései. HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, p. 53.

⁸⁸ Görög: i. m. (87), p. 53.

⁸⁹ 2013. évi V. tv. 2:47. § (1) bekezdés.

⁹⁰ 1996. évi LVII. tv. 4. § (3) bekezdés a) pont.

⁹¹ Görög: i. m. (87), p. 55.

⁹² Görög: i. m. (87), p. 57.

A know-how fogalma elsőként 1916-ban az USA-ban jelent meg,⁹³ majd az ipari vállalatok nyelvhasználatában terjedt el 1945 után, a jogtudomány innen vette át ezt az angol szókombinációt,⁹⁴ a francia savoir-faire kivételével nem jellemző annak lefordítása.⁹⁵ A know-how tekintetében már a definíció szükségességét illetően is eltérő álláspontok láttak napvilágot a jogtudományban. Léteznek olyan álláspontok, melyek a know-how definíciójának megalkotását feleslegesnek tartják, ez különösen a common law jogrendszerekre jellemző, ahol az eseti bírósági döntésekben ugyan található állásfoglalásokat, azonban ezekből egységes, absztrahált fogalomra következtetni aligha lehetséges. Az absztrahált fogalom megalkotásának szükségtelenségét vallók álláspontjukat arra alapítják, hogy a know-how-t képező információk elválaszthatatlanok a termeléstől, ekként magától a terméktől, és annak sorsát szerződésben kell rendezni⁹⁶ – hazánkban ezt az álláspontot képviseli többek között Szathmáry Géza és Sándor Tamás.⁹⁷

A definíció megalkotásának szükségességét vallók – mint pl. Csécsy György⁹⁸ – abból indulnak ki, hogy a know-how olyan ismeretek összességét jelenti, mely a birtokosa számára hasznos, ekként érdekelt a jogi védelemben, viszont a jogi oltalom szempontjából szükséges annak meghatározása, hogy mit részesítünk védelemben. Azonban a jogi védelemre alkalmas fogalom meghatározásának mikéntje tekintetében is megoszlanak a vélemények.⁹⁹

Az eltérő vélemények rendezőelvének tekinthető, hogy a fogalomalkotás során a know-how hagyományos iparjogvédelmi intézményekhez való viszonyát veszik alapul. Ebből kiindulva két elmélet különböztethető meg. Az egyik a maradékelmélet, mely szerint azon ismeretek tekintendők know-how-nak, amelyeket a hagyományos iparjogvédelmi oltalmi formák nem védenek. Ezzel szemben az absztrakciós elmélet minden forgalomképes műszaki ismeretet, tapasztalatot, valamint megoldást know-how-nak tekint, függetlenül attól, hogy valamely iparjogvédelmi oltalmi forma védelemben részesíti-e.¹⁰⁰

Az imént ismertetett két elmélet abban egységesnek mondható, hogy a „*know-how olyan műszaki megoldás, információ, amely használati értékkel s erre támaszkodva csereértékkel bír, forgalomképes*”.¹⁰¹ Végeredményben a know-how egy keresztülfekvő kategóriának tekinthető, mert olyan műszaki megoldás, mely a rutintevékenység szintjét meghaladja és hasznos eredménnyel jár, továbbá – az absztrakciós elméletnek megfelelően – nem az ipar-

⁹³ Pálos György: A polgári törvénykönyv módosítása és a know-how oltalom. Magyar Iparjogvédelmi Egyesület Közleményei, 1418-9240. évf. 17. sz., 1978, p. 9.

⁹⁴ Csécsy György: A know-how definiálásának problémái. Magyar Jog, 45. évf. 12. sz., 1998, p. 740.

⁹⁵ Bobrovsky Jenő: Rejtélyek és fortélyok. Hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Polgári Törvénykönyv reformja kapcsán. Magyar Tudomány, 2006. 11. sz., p. 1385.

⁹⁶ Csécsy: i. m. (94), p. 740.

⁹⁷ Pálfalvi József: Gondolatok a know-how jogi szabályozásához. Újítók Lapja, 27. évf. 5. sz. 1975, p. 12.

⁹⁸ Csécsy: i. m. (94), p. 740.

⁹⁹ Csécsy: i. m. (94), p. 740.

¹⁰⁰ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰¹ Lontai Endre: A know-how. In: Ius privatum ius commune europae. Liber amicorum studia Ferenc Mádl dedicata. ELTE-ÁJK Nemzetközi Magánjogi Tanszék, Budapest, 2001, p. 184.

jogvédelmi oltalom léte vagy hiánya határozza meg. Ugyanakkor a maradékelméletet valószínűleg annyiban igazuk van, hogy amennyiben a tág értelemben vett know-how valamely speciális oltalmi forma által is védelmet élvez, a birtokos feltehetően a hatékonyabb védelmi eszköz érvényesítése mellett fog dönteni, s ezen aspektusból a maradványjelleg érvényesülhet.¹⁰² A know-how az absztrakciós elmélet alapján határozható meg, azzal a pontosítással, hogy nem csupán műszaki ismeretek tartozhatnak e körbe.

A know-how definícióját illetően számos megközelítés látott napvilágot, többek között a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara 1961-ben a következőképpen definiálta a know-how-t: „az ipari know-how az alkalmazott tudás, ismeret – adat és módszer –, amely az ipari eljárások tényleges megvalósításához és gyakorlatba való átültetéséhez szükséges. A know-how-t titkosnak kell tekinteni, ha a közönség számára hozzáférhető formában nincs közzétéve és a vállalat, amely kidolgozta vagy törvényesen megszerezte, minden ésszerű lépést megtesz jogszerűen továbbadása megakadályozására”.¹⁰³

A Nemzetközi Iparjogvédelmi Egyesület (AIPPI) 1970-es madridi ülésén a Know-how Munkabizottság ajánlása a következő volt: „A know-how olyan gyakorlatilag alkalmazható ismereteket ölel fel az ipari vagy üzleti technikát és tapasztalatokat illetően, amelyek bizalmas jellegűek, vagy legalábbis a know-how átvételében érdekelt számára nehezen hozzáférhetőek.”¹⁰⁴

1974-es definíciója szerint „a know-how műszaki, kereskedelmi, adminisztratív, pénzügyi vagy más természetű olyan ismeretekből és tapasztalatokból áll, amelyek egy vállalkozó üzletében vagy egy hivatás gyakorlásához a gyakorlatban felhasználhatók”.¹⁰⁵

A TRIPS-megállapodás olyan titkos információt tekint know-how-nak, amely „mint egy-egy egész vagy elemei pontos elrendezésében és válogatásában nem általánosan ismert és nem könnyen hozzáférhető olyan személyek számára, akik amúgy az említett adatokkal foglalkoznak”.¹⁰⁶

Az Európai Unió technológiaátadási megállapodásokról szóló csoportmentességi rendelete (772/2004/EK rendelet) szerint a know-how „tapasztalatból és ismételt alkalmazásból származó, nem szabadalmazott gyakorlati ismeretek”.¹⁰⁷

Magyarországon szintúgy különféle definíciós kísérletek születtek.

Világhy Miklós szerint a know-how „...árúként szereplő műszaki-gazdasági ismeret, tekintet nélkül arra, hogy ezt az ismeretet védi-e, s ha igen, milyen értelemben, valamiféle hagyo-

¹⁰² Lontai: i. m. (101), p. 184–185.

¹⁰³ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰⁴ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰⁵ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰⁶ Andor, Olma, Reich, Újhegyi: i. m. (56), p. 484.

¹⁰⁷ Richard Whish: Versenyjog. HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2010, p. 755.

mányos iparjogvédelmi intézmény, továbbá, hogy az adott ismeret ilyen védelemre egyáltalán alkalmas-e vagy sem”.¹⁰⁸

Gazda István meghatározása szerint: „*A know-how lényege tehát a gyakorlatban felhasználható ismeret és tapasztalat.*”¹⁰⁹

Csécsy György definíciója szerint „*a know-how áruként szereplő, a gyakorlatban felhasználható műszaki, gazdasági vagy más termelési jellegű, titkosan vagy bizalmasan kezelt ismeret és tapasztalat, vagy ezek összesége.*”¹¹⁰

Abban valamennyi definíció egyetért, hogy a know-how meghatározásának genus proximuma az információ, ismeret, tapasztalat. A megkülönböztetéshez szükséges differencia specifica tekintetében az alábbi kérdések merülnek fel:

- szükséges-e az ismeretnek, tapasztalatnak, műszaki, ipari, gazdasági jellegűnek,
- lényegesnek, hasznosnak, értékesnek,
- rögzítettnek,
- titkosnak lennie?

A know-how jellegű információ rendszerint valóban műszaki jellegű, de lehet gazdasági, szervezési, kereskedelmi, orvosi (pl. Pethő-módszer), pedagógiai (pl. Kodály-módszer) jellegű is.

A következő kérdés, hogy hasznosnak, lényegesnek és értékesnek kell-e lennie az információnak. A napi rutinhoz tartozó ismereteknek nincs árupotenciáljuk, ezzel csak a versenyhelyzetet javító, a gyakorlatban tőkeértéket képviselő, lényeges, hasznos, értékes ismeretek rendelkeznek.

Rögzítettnek kell-e lennie a know-how-nak? A gyakorlatban leginkább maradandóan rögzített formában jelenik meg, de van maradandóan nem rögzített know-how is (pl. modulok, amit csak betanítás útján lehet elsajátítani). Egy amerikai javaslat szerint – mellyel Bobrovszky Jenő is egyetért¹¹¹ –, az emlékezetben őrzött, korábbi ismérveknek megfelelő, azonosítható ismeret is know-how. A rögzítettségre a transzferálhatóság miatt van szükség. A Ptk. mostanra azonban fogalmi elemként határozza meg a rögzítettséget.

Titkosnak kell-e lennie az ismeretnek ahhoz, hogy know-how-nak minősüljön? Néhány definícióban kifejezésre jut, hogy a know-how értékét az adja, hogy a köz részére még nem ismert, nem általánosan hozzáférhető információt takar, ezáltal biztosítva versenyelőnyt birtokosa számára. A korlátozott hozzáférés legerősebb fokozata a titkosság.¹¹² A titkosságot azonban nem szabad abszolút értelemben a know-how fogalmi elemévé tenni, pont azért, mert ami az egyiknek titkos és versenyelőnyt biztosít, az lehetséges, hogy a másíknak

¹⁰⁸ Bobrovszky Jenő: Az üzleti titok (know-how) védelme és az utánzás szabadsága. Iparjogvédelmi Szemle, 96. évf. 1. sz., 1991, p. 17.

¹⁰⁹ Bobrovszky: i. m. (108), p. 17.

¹¹⁰ Csécsy: i. m. (94), p. 743.

¹¹¹ Bobrovszky: i. m. (108), p. 18.

¹¹² Bobrovszky: i. m. (108), p. 17–18.

evidens és rutinszerű. Tehát a relatív titkosság a know-how fogalmi eleme, ami az ismeretek titkos vagy bizalmas kezelésében jut kifejezésre.¹¹³

A felmerülő négy kérdésre adott válaszokból következik a know-how relatív árupotenciálja, illetve forgalomképessége, ugyanis egy fejlődő országban know-how-nak számíthat az, ami egy fejlett országban közkincként hozzáférhető.

A fent leírtakat összefoglalva a titok, üzleti titok, know-how hármásáról azt lehet elmondani, hogy az üzleti titok a titok, magántitok körébe eső olyan információk összessége, mely nem a természetes személy magánszférájához tartozik, de érdekében áll annak titokban tartása.¹¹⁴ A know-how pedig az üzleti titok körébe eső ismeretanyagot ölel fel azzal, hogy az üzleti titok nem mindig know-how, ami azzal magyarázható, hogy a know-how lényegadó jellemzői – annak forgalomképessége és vagyoni értéke – nem minden esetben állnak fenn, de ugyanakkor létezhetnek olyan ismeretek, melyeket a birtokos üzleti titokként saját felhasználásra őriz meg.¹¹⁵

A Ptk. a második könyvében található személyiségi jogok védelméről szóló részben¹¹⁶ rendelkezik mind a magántitok, mind az üzleti titok, mind a know-how védelméről. A Ptk.-ban továbbra is nyomon követhető a titok, az üzleti titok, a know-how egymáshoz viszonyított halmazati jellege. A személyiségi jogi védelemben részesített magántitok egyik fajtája az üzleti titok. A know-how védelméről rendelkező bekezdés a know-how védelem kiegészítő feltételeit tartalmazza a tény-/adat-/titokvédelemhez képest, valamint a védelem alóli sajátos kivételeket, melyek: a műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása, az azonosításra alkalmas módon történő rögzítettség, valamint a vagyoni érték. A magántitok alfaját képező üzleti titoknak minősülő adatok, tények köréből a szellemi

¹¹³ Csécsy: i. m. (94), p. 742.

¹¹⁴ Görög: i. m. (87), p. 53.

¹¹⁵ Görög: i. m. (87), p. 57–58.

¹¹⁶ 2013. évi V. tv. 2:46. § [A magántitokhoz való jog]

(1) A magántitok védelme kiterjed különösen a levéltitok, a hivatásbeli titok és az üzleti titok oltalmára.

(2) A magántitok megsértését jelenti különösen a magántitok jogosulatlan megszerzése és felhasználása, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személlyel való közlése.

2:47. § [Az üzleti titokhoz való jog. Know-how (védett ismeret)]

(1) Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné, feltéve, hogy a titok megőrzésével kapcsolatban a vele jogszerűen rendelkező jogosultat felróhatóság nem terheli.

(2) Az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (e törvény alkalmazásában: védett ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra. E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy az azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez

a) a jogosulttól független fejlesztéssel vagy

b) jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybevett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.

teljesítmény hasznosíthatósága emeli ki a védett ismeretet, vagyis hogy maga a know-how és az ahhoz fűződő vagyoni jog egyaránt külön tárgya lehet a forgalomnak.¹¹⁷

3.3. Az üzleti titok és a know-how jogi védelme

3.3.1. A know-how jogi védelme az 1959. évi Ptk.-ban

A jogirodalom a know-how Ptk.-ba történő beillesztését megelőzően széles körben foglalkozott többek között a jogi oltalmat biztosító jogintézményekkel és jogi eszközökkel. A Ptk.-beli szabályozás hiányát az akkor hatályos, a tisztességtelen versenyről szóló, 1923. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Tvt.) rendelkezései pótolták. A Tvt. a következőképp rendelkezett a know-how-t illetően: „*Verseny céljára senkinek sem szabad a neki elárult vagy a törvénybe vagy a jó erkölcsbe ütköző bármely más módon tudomására jutott üzleti vagy üzemi (eljárási, gyártási) titkot a maga vagy más javára felhasználni. Annak, akire az üzleti érintkezésben műszaki jellegű mintát vagy utasítást, így különösen rajzot, modellt, szabást vagy vényt bízta, nem szabad azt verseny céljára sem a maga, sem más javára felhasználni.*”¹¹⁸

Az 1959. évi Ptk. 1977. évi reformja során a Ptk. a világon elsőként elvileg rögzítette a know-how védelmét, bár nem a know-how kifejezést használta,¹¹⁹ míg a védelmi időről az 1977. évi IV. tv.-t hatályba léptető 1978. évi 2. törvényerejű rendelet¹²⁰ rendelkezett akként, hogy az oltalmi idő a közkinccsé válásig tart.¹²¹

Az 1959. évi Ptk. jogszabály-szerkesztési rendszerében¹²² a vonatkozó rendelkezések piramiszerűen épültek egymásra.

¹¹⁷ Vékás: i. m. (59), p. 62–63.

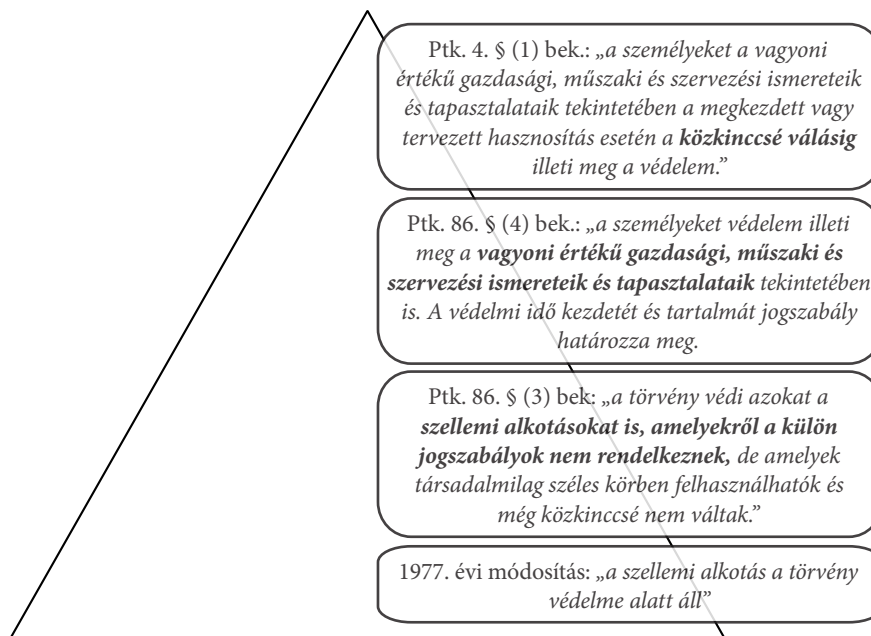
¹¹⁸ Görög: i. m. (87), p. 67.

¹¹⁹ Lontai: i. m. (101), p. 185.

¹²⁰ 1978. évi 2. tvr. 4. § (1) bekezdés: A személyeket a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg a védelem.

¹²¹ Görög: i. m. (87), p. 68.

¹²² Görög: i. m. (87), p. 67.

A legáltalánosabban a 86. § (1) bekezdés¹²³ rendelkezett, amely kimondta a szellemi alkotások védelmét. Ezen általános deklarációra épült a szellemi alkotások hézagmentes oltalmát biztosító generálklauzula,¹²⁴ s ezt követte a know-how védelmére vonatkozó rendelkezés,¹²⁵ majd a szabályozási tárgyát tekintve legszűkebb, az 1978. évi 2. tvr. már említett oltalmi időre vonatkozó rendelkezése.

Az 1959. évi Ptk. előbbieken vázolt szabályozása tulajdonképpen kétféle know-how-ról rendelkezik.^{126, 127} Pálos György ezt abból vezette le, hogy a törvény indokolása nem adott magyarázatot a 86. § (3) és (4) bekezdése tartalmi különbségeit illetően, és mivel az 1959. évi Ptk. nem adta meg a know-how absztrahált fogalmát, arra a következtetésre jutott, hogy a jogalkotó kétféle – a termelést közvetlenül nem érintő,¹²⁸ valamint a termelést közvetlenül érintő –¹²⁹ know-how-ról rendelkezik.¹³⁰

¹²³ 1959. évi IV. tv. 86. § (1) bekezdés: A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

¹²⁴ 1959. évi IV. tv. 86. § (3) bekezdés: A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

¹²⁵ 1959. évi IV. tv. 86. § (4) bekezdés: A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.

¹²⁶ Lontai: i. m. (101), p. 186.

¹²⁷ Pálos: i. m. (93), p. 12.

¹²⁸ 1959. évi IV. tv. 86. § (3) bekezdés.

¹²⁹ 1959. évi IV. tv. 86. § (4) bekezdés.

¹³⁰ Pálos: i. m. (93), p. 12.

Lontai Endre is arra az álláspontra helyezkedett, mely szerint az 1959. évi Ptk. kétféle know-how-t szabályozott. Véleménye szerint a 86. § (3) bekezdésben megjelölt know-how olyan alkotás, amely egyedi jellegű, s amely tekintetében a jogosult a know-how-kénti hasznosítás, s ezzel egyidejűleg a nevesített iparjogvédelmi oltalmi formák mellőzése mellett döntött. A 86. § (4) bekezdésében a jogalkotó a hosszú évek tapasztalata alapján kialakult ismeretek összességéről rendelkezik, melyeknél az alkotó személye már nem ismerhető meg, s ekként önálló szellemi vagyont képeznek. Az 1959. évi Ptk. a 86. § (4) bekezdésében továbbá állást foglalt a tekintetben is, hogy csak a műszaki jellegű ismeretek tartoznak-e ezen körbe. Az 1959. évi Ptk. szélesebb körre terjesztette ki a know-how fogalmát, s a műszaki ismereteken felül védelemben részesítette a gazdasági, szervezési, valamint egyéb vagyoni értékkel bíró ismereteket is.¹³¹

A védelmi időt illetően az 1978. évi 2. tvr. rendelkezése vonatkozott mind a kétféle know-how-ra, azaz a védelem a közkinccsé válásig tart.¹³²

Az 1959. évi Ptk. ugyan – egyedülálló módon – meghatározta a know-how fogalmát, azonban nem részletezte az oltalom jellegét, valamint tartalmát. Tekintettel arra azonban, hogy a jogalkotó a szellemi alkotásokat, ekként a know-how-t is a személyhez fűződő jogok körében részesítette védelemben, a személyhez fűződő jogok sérelme esetére vonatkozó jogkövetkezmények megfelelően alkalmazandóak voltak,¹³³ ami a 86. § (3) bekezdés¹³⁴ rendelkezésében található „is” kitételrel került rögzítésre a törvényben, valamint a jogkövetkezmények köre kiegészült a 87. § (2) bekezdésében¹³⁵ foglaltakkal.¹³⁶ A know-how jogi védelme tehát nem kizárólagos jogok révén valósult meg,¹³⁷ mert harmadik személyektől csak a megsértéstől való tartózkodás volt megkövetelhető.¹³⁸

¹³¹ Lontai: i. m. (101), p. 186.

¹³² Pálos: i. m. (93), p. 12–13.

¹³³ Lontai: i. m. (101), p. 186.

¹³⁴ 1959. évi IV. tv. 86. § (3) bekezdés: A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

¹³⁵ 1959. évi IV. tv. 87. § (2) bekezdés: A külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó szellemi alkotásokat és a személyek vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismereteit és tapasztalatait érintő védelem körében a jogosult azt is követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részeltesse őt az elért vagyoni eredményben.

¹³⁶ Görög: i. m. (87), p. 68.

¹³⁷ A Legfelsőbb Bíróság GK. 52. számú állásfoglalása : „A Ptk. 87. §-nak (2) bekezdésében szabályozott vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok mint a szellemi tevékenység eredményei a szellemi alkotások fogalma alá tartoznak. Bár kizárólagosságot biztosító jogkövetkezmények nem fűződnek hozzájuk, a jogosulatlan felhasználással szemben ezek az ismeretek is védelemben részesülnek (pl. titokvédelem), és a jogosult követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák.” Megjegyzés: a Kúria Polgári Kollégiuma a GK. 52. sz. állásfoglalást az 1/2014. sz. PJE-vel a Ptk. vonatkozásában nem tartotta irányadónak. Lásd: <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12014-szamu-pje-hatarozat> (az utolsó letöltés dátuma: 2014-11-07).

¹³⁸ Fekete: i. m. (54), p. 18.

A jelenleg hatályos Ptk. sem változtatott a know-how oltalmának korlátozottan kizárólagos jellegén. A titok birtokosa nem védheti meg a titkot az ismertté válással szemben, ugyanis mindenki, aki a titok birtokosától függetlenül feltárja azt, szabadon használhatja, rendelkezhet vele, továbbá nyilvánosságra is hozhatja, megszüntetve ezzel annak titkos jellegét. A titok birtokosának tehát nincs abszolút uralma sem maga az ismeret, sem annak titokban tartása felett, így a know-how vonatkozásában nem beszélhetünk abszolút szerkezetű jogról.¹³⁹

3.3.2. Az üzleti titok versenyjogi védelme

Az üzleti titok védelemére vonatkozóan eltérő elméletek láttak napvilágot. Ezek kronológiai sorrendben a következők:¹⁴⁰

1. Szerződéses elmélet: aki szerződésben vagy egyoldalú nyilatkozatban titoktartási kötelezettséget vállal, erre a pacta sunt servanda elv alapján köteles.
2. Bizalmi/fiduciárius elmélet: titoktartási kötelezettség vállalásának hiányában is megállapítható a titoktartási kötelezettség, amennyiben a felek kapcsolatának bizalmi jellege ezt alátámasztja.
3. A jogellenes/tisztességtelen elsajátítás elmélete: ha a jog védelmet biztosít a létrehozott tudás tekintetében, sokkal érdekesebbek a piaci szereplők a tudás létrehozatalában, hiszen azt hasznosítani tudják. Ezen elmélet a titokvédelmet az üzleti titok gazdasági jelentőségéből vezeti le.
4. A személyiségből, illetve annak védelméből kiinduló elmélet szerint az üzleti titok a jogi személy személyiségének része úgy, mint ahogy a magántitok része a természetes személy személyiségének.
5. Tisztességtelenségi versenyelmélet: a piaci szereplők a versenyben csak az általános üzleti etika szabályainak betartásával szerezhetnek versenyelőnyt, tisztességtelen magatartással nem.

Az üzleti titok védelmének két alapvető hazai jogszabálya a Ptk. és a Tpv., melyek közül az utóbbi a tisztességtelenségi versenyelméletet követi, tehát a Tpv. üzletitok-védelmének célja a versenyetika jogi eszközökkel történő érvényesítése.¹⁴¹

A Ptk. a személyiségi jogok körében nyújt védelmet a magántitok alfaját képező üzleti titoknak. Az üzleti titok Ptk.-ban¹⁴² található fogalma általános fogalom meghatározásként

¹³⁹ Alois Troller: A know-how a jogban. MTESZ HNY, Budapest, 1975, p. 12.

¹⁴⁰ Nagy: i. m. (85), p. 556.

¹⁴¹ Nagy: i. m. (85), p. 556.

¹⁴² 2013. évi V. tv. 2:47. § (1) bekezdés: Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné, feltéve, hogy a titok megőrzésével kapcsolatban a vele jogszerűen rendelkező jogosultat felróhatóság nem terheli.

irányadó minden olyan körben, ahol az üzleti titok felvetődik. Ennek megfelelően a Ptk.-beli fogalomra utal vissza a Tpv. ¹⁴³ is, és nem adja meg külön az üzleti titok definícióját. A Tpv. üzletitok-szabályának három fogalmi eleme van: az üzleti titok, az elkövetési magatartások és a hozzájuk kapcsolt értékmérők. ¹⁴⁴

Az üzleti titok, valamint a szellemi alkotások védelmét biztosító szabályok eredője ugyan azonos, azonban jelentős különbség, hogy a szellemi alkotások joga vonatkozásában mindenki vel szemben fennálló, abszolút védelemről, versenyjogi titokvédelem kapcsán viszont csupán relatív, a titok tisztességtelen megszerzése, felhasználása vagy jogosulatlan közlése, valamint nyilvánosságra hozatala elleni védelemről beszélhetünk, mely elkövetési magatartások értékmérőjeként a Tpv. a tisztességtelenséget és a jogosulatlanságot adja meg. ¹⁴⁵

A tisztességtelenség, mint a versenyjog központi fogalma, hivatott érvényre juttatni a tisztességtelenségi versenyelméletet, s ekként a kereskedelmi etikának megfelelő piaci magatartásokat. A tisztességtelenség fogalma tekintetében – többek között – a Pécsi Ítéltábla adott iránymutatást a BDT 2006. 1492. számú ügyben, mely szerint: „*a felperes üzleti titka felhasználásának módja azért tisztességtelen, mert az alperes eljárása sérti azokat a társadalmi elvárásokat, a gazdasági életben kialakult szokásokat, amelyeket a Tpv. 2. §-a* ¹⁴⁶ *szerinti generál klauzula az üzleti tisztesség követelményeiként fogalmaz meg...*” ¹⁴⁷

A Tpv. az elkövetési magatartások közül a közlés értékmérőjeként azonban a jogosulatlanságot határozza meg. Kérdésként merül fel, van-e tartalmi különbség a tisztességtelenség és a jogosulatlanság között? A tisztességtelenség esetén egy jogon kívüli társadalmi normacsopotról van szó; a jogosulatlanság pedig egy tételes jogi kategória. ¹⁴⁸ A törvény a tisztességtelen megszerzés vonatkozásában külön kiemeli az üzleti titoknak az üzleti kapcsolat vagy a bizalmi viszony kihasználásával történő megszerzését. ¹⁴⁹ Az üzleti kapcsolat fogalmát a Tpv. kiterjeszti az olyan tárgyalásra, tájékoztatásra és ajánlattételre, melyet nem követ szerződés, ami kötné a szerződő feleket. Ezen kiterjesztő értelmezéssel teszi megfoghatóvá a tisztességtelenség és a jogosulatlanság közti tartalmi különbséget.

A Tpv. nem ad védelmet arra az esetre, ha valaki jogosan szerzi meg a titkot – többek között független fejlesztéssel (independent development) vagy mérnöki visszafejtéssel (reverse engineering).

A know-how korlátozottan kizárólagos jellegű védelme kapcsán már említésre került a független fejlesztés és a mérnöki visszafejtés fogalma. Független fejlesztés az, amikor a fej-

¹⁴³ 1996. évi LVII. tv. 4. § (1) bekezdés: Tilos a Polgári Törvénykönyvben meghatározott üzleti titkot tisztességtelen módon megszerezni vagy felhasználni, valamint jogosulatlanul mással közölni vagy nyilvánosságra hozni.

¹⁴⁴ Nagy: i. m. (85), p. 556.

¹⁴⁵ Nagy: i. m. (85), p. 554.

¹⁴⁶ 1996. évi LVII. tv. 2. § Tilos gazdasági tevékenységet tisztességtelenül – különösen a megrendelők, vevők, igénybevevők és felhasználók (a továbbiakban együtt: üzletfelek), illetve a versenytársak törvényes érdekeit sértő vagy veszélyeztető módon vagy az üzleti tisztesség követelményeibe ütközően – folytatni.

¹⁴⁷ Nagy: i. m. (85), p. 559.

¹⁴⁸ Nagy: i. m. (85), p. 560.

¹⁴⁹ 1996. évi LVII. tv. 4. § (2) bekezdés.

lesztő a jogosulttól függetlenül jut ugyanarra az eredményre. A (mérnöki) visszafejtés egy visszafelé irányuló fejlesztőtevékenységet jelent, amikor a fejlesztő az eredményből kiindulva fejti meg létrehozásának a mikéntjét. Ezen titokszerzési magatartások jogszerűek, így sem a Ptk., sem pedig a Tprvt. nem nyújt védelmet velük szemben.

3.3.3. A Polgári Törvénykönyv által a személyiségi jogok körében nyújtott titokszabályozási koncepció

Ahogy arra a fejezetcím is utal, a Ptk. felváltotta az 1959. évi Ptk. „személyhez fűződő jogok” terminus technicusát a „személyiségi jogok” terminusra, mellyel a tág értelemben vett emberi magánszféra védelmét biztosító jogokra utal. Azonban nemcsak a természetes személyek személyiségi jogi védelmét garantálja, hanem egy utaló szabály¹⁵⁰ alkalmazásával a jogi személyek ilyen irányú igényeinek is eleget tesz. A Ptk. két elemből álló személyiségi jogi generálklauzulát¹⁵¹ fogalmaz meg:

- a) egyik elemként elfogad egy általános szabályt [2:42. § (1) bek.] a XX. századi magánjogi kodifikációs tervezetekből, hangsúlyozva ezzel a személyiségi jogok védelmének passzív oldalát,
- b) másik elemként megismétli a Ptk. indító szabályát [2:42. § (2) bek. 2. mondat], mellyel a személyiségi jogok védelmének aktív oldalát hangsúlyozza.

A két normatív elemből álló generálklauzula alapján mind a nevesített, mind a nem nevesített személyiségi jogok védelmet nyernek. A generálklauzulában megfogalmazott védelem középpontjába a Ptk. az emberi méltóságot helyezi, ezt tekintve a személyiségi jogok anyajogának [2:42. § (2) bek. 1. mondat]. A Ptk. szabályozási koncepciója szerint érdemi szabályozást csak azon személyiségi jogok vonatkozásában ad, amelyekre nézve normatív szabályt (pl. megadja az adott személyiségi jog definícióját) kíván adni. Ebben az 1959. évi Ptk.-tól azért tér el, mert az egy felsorolást követően csak annyit mondott ki a személyhez fűződő jogok vonatkozásában, hogy a védelem azokra kiterjed,¹⁵² azonban normatív szabályt nem adott.¹⁵³

¹⁵⁰ 2013. évi V. tv. 3:1 § [A jogi személy jogképessége] (3) A jogi személy személyhez fűződő jogaira a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illelheti meg.

¹⁵¹ 2013. évi V. tv. 2:42 § [A személyiségi jogok általános védelme]

(1) mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.

(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

¹⁵² Például: 1959. évi IV. tv. 78. § (1) bekezdés: A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jó hírnév védelmére is, vagy 76. §: A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

¹⁵³ *Vékas*: i. m. (59), p. 56–57.

A Ptk. az üzleti titok és a know-how oltalmát is a TRIPS-megállapodás¹⁵⁴ általános titokvédelmi rendelkezéséhez [39. Cikk (2) bek.] igazítja. A TRIPS fogalomrendszerében a titok bármely „undisclosed information”, mely egyszerre jelent tényre, adatra vonatkozó üzleti titkot, valamint az ismeretre vonatkozó know-how-t.¹⁵⁵ A TRIPS akkor tekinti védelemre érdemesnek az adatot, tényt, információt, ha az relatíve titkos, ezáltal vagyoni értékkel bír, és a jogosult a titokban tartás végett minden ésszerű lépést megtett. A „*tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattal ellentétes mód*” azt jelenti, hogy a védelem a tisztességtelen kereskedelmi cselekményekkel szemben illeti meg az üzleti titok vagy a know-how jogosultját, szintjét tekintve pedig a szerződésszegéshez, valamint az arra való rábíráshoz hasonlítható.¹⁵⁶ A védelem közvetett módon valósul meg, mivel az előbb felsorolt tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat körébe tartozó magatartások ellen irányul, és nem kizárólagos jogok által biztosított.¹⁵⁷ Kizárólagos jogok ugyanis csak a nevesített oltalmi formákról szóló törvények kritériumainak megfelelő szellemi alkotások tekintetében biztosíthatók.¹⁵⁸

A Ptk. anélkül, hogy a TRIPS által meghatározott védelem terjedelmén túllépne, az oltalmi tárgyak felbontásában azonban meghaladva azt, a védelmet kiterjeszti bármely relatíve titkos, tehát nem közismert vagy egy meghatározott szakmai kör számára nem könnyen hozzáférhető adatokra, tényekre, fogalmi szempontból megkülönböztetve a tény-/adattitkot mint üzleti titkot, valamint az ismerettitkot, melyet védett ismeretnek¹⁵⁹ nevez.¹⁶⁰ Ezen szabályozási koncepció szerint az üzletitok-védelem háttérintézményként szolgál a specializált know-how oltalomhoz képest.¹⁶¹

Mind a két említett titokvédelmi formánál *i*) fogalmi elem a relatív titkosság, *ii*) követelmény a jogosulttal szemben, hogy az őt ért sérelem tekintetében felróhatóság ne terhelje, vagyis mindent megtett a titok megőrzése érdekében, ami tőle elvárható és *iii*) az üzleti titok, valamint a know-how védelem is közvetett.

A relatív titkosság követelményéből következően a közkinccsé válás nem a védelem megszűnését jelentő, hanem a védelmet kizáró tény. A Ptk. által nyújtott titokvédelem feltétele továbbá a jogosult jogszerű érdekének a sérelme, valamint a titokmegőrzésre¹⁶² vonatkozó kötelezettségének a teljesítése. A jogszerű érdek sérelme, azaz a jogosult „jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci” érdekének sérelme vagy veszélyeztetése a lényegesség követelményét

¹⁵⁴ A TRIPS-megállapodást hazánkban az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről szóló 1998. évi IX. törvény hirdette ki.

¹⁵⁵ Vékás Lajos, Gárdos Péter (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, 1. kötet. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014, p. 147.

¹⁵⁶ Vékás: i. m. (59), p. 59. Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 147.

¹⁵⁷ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1392.

¹⁵⁸ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1388.

¹⁵⁹ „A védett ismeret olyan gyakorlati, tehát megoldást eredményező ismeretben, tapasztalatban megnyilvánuló szellemi teljesítmény, amely üzleti titok.” Lásd: Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 152.

¹⁶⁰ Vékás: i. m. (59), p. 60–62.

¹⁶¹ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1393.

¹⁶² Faludi: i. m. (58), p. 15.

fejezi ki, amiből az következik, hogy jelentéktelen adatok, tények vonatkozásában az érdeksérelem nem bír olyan jelentőséggel, mely a jogi védelem szükségességét indokolná. A TRIPS-megállapodással összhangban a jogosultat terheli a titok megőrzésének a kötelezettsége, mely a titokban tartás vonatkozásában tett ésszerű lépések megtételét jelenti.¹⁶³ A gazdasági tevékenységhez kapcsolódás esetén az üzleti titok vonatkozásában nem kérdéses, hogy a jogosult gazdasági tevékenységéhez kapcsolódó adat, tény minősülhet üzleti titoknak. A know-how-hoz kapcsolódóan ezen összefüggést az „üzleti titokkal azonos védelemben részesül”¹⁶⁴ fordulat értelmezése során lehet vizsgálni. Kétféle értelmezés lehetséges.¹⁶⁵

1. Analóg alkalmazás, vagyis a know-how védelem feltételei között nem kell fennállnia az üzleti titok fogalmi elemeinek. Ha ezt feltételeznénk, az lehetetlen eredményre vezetne azért, mert azt jelentené, hogy az üzleti titok titokban tartási követelményének sem kellene teljesülnie.
2. A know-how-t az üzleti titok fajtájának tekintő értelmezés, mely szerint a know-how-t képező ismeret egy titokfajta, s ezen belül csak azon titok részesülhet védelemben, mely gazdasági tevékenységhez kapcsolódik. A gazdasági tevékenységet azonban jelen esetben igen tágan kell értelmezni, így az magába foglalja a bármely jogalany által haszonszerzési céllal vagy anélkül, üzletszerűen vagy nem üzletszerűen, rendszeresen vagy nem rendszeresen folytatott tevékenységet. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a jogsértés a jogosult jogos gazdasági, pénzügyi vagy piaci érdeksérelemét jelenti, pénzügyi vagy gazdasági érdeke pedig annak is lehet, aki nem piaci szereplőként jelenik meg, illetve tevékenységét nem haszonszerzési céllal folytatja. A pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdek sérelme vagy veszélyeztetése illetéktelenek által történt megszerzés, hasznosítás, másokkal való közlés vagy nyilvánosságra hozatal esetén ugyanakkor az adat, tény üzleti titokká minősítésének a feltétele is.

A Ptk. által a know-how védelem [2:47. § (2) bek.] tekintetében meghatározott további kritériumok az alábbiak:¹⁶⁶

- a műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (az üzlettitok-védelemhez képest szűkebb az oltalom tárgyainak köre),
- vagyoni értékkel bíró információk, tapasztalatok vagy ezek összeállítása (a know-how körébe tartozó ismeretek árupotenciáljának a kifejezése),

¹⁶³ Vékás: i. m. (59), p. 60–62.

¹⁶⁴ 2013. évi V. tv. 2:47. § (2) Az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (e törvény alkalmazásában: védett ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra. E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy az azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez
a) a jogosulttól független fejlesztéssel vagy
b) jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybevett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.

¹⁶⁵ Vékás: i. m. (59), p. 61–62., Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 150.

¹⁶⁶ Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 62.

- az azonosításra alkalmas módon történő rögzítettség (mint a jogérvényesítés követelménye).¹⁶⁷ Az azonosításra alkalmas módon történő rögzítettség korábban nem volt fogalmi eleme a know-how-nak, a kodifikáció során azonban azzá vált. Ennek egyik magyarázata, hogy a rögzítettségre a transzferálhatóság miatt¹⁶⁸ szükség van, ami különös jelentőséggel bír a know-how apportálhatósága szempontjából.¹⁶⁹ A know-how apportálhatóságának kérdésével foglalkozott a Legfelsőbb Bíróság GK.52. számú állásfoglalása is. A Kúria Polgári Kollégiuma azonban az 1/2014. számú PJE-ben a GK.52. sz. állásfoglalás tekintetében kimondta, hogy az az „új Ptk.” alapján elbírálandó ügyekre nem irányadó, mert a Kúria az iránymutatást beépültnek tekinti az „új Ptk.-ba”, és ezáltal annak további fenntartása szükségtelen.¹⁷⁰ A Kúria álláspontja a know-how fogalom kodifikáció során történő pontosításának a „hozadéka”.

A rögzítettség azonban nemcsak a know-how definíciója tekintetében többlet-elem, hanem a know-how licencszerződés fogalmát illetően is. A licenciadó ugyanis tárgyasult formában köteles átadni a szerződés tárgyát képező know-how-t a licenciatvevőnek. A licencszerződés alapján létrejövő jogviszony tartalmát illetően ez a licenciadó másik – hasznosítási engedélyadás melletti – fő kötelezettsége.¹⁷¹

A know-how ugyan az üzleti titok körébe eső ismeretanyagot ölel fel, tekintve azonban, hogy vagyoni értékkel s ezáltal forgalomképességgel rendelkezik, indokolt a kiemelése a tény-/adattitok köréből.¹⁷² Azáltal, hogy a know-how az üzleti titok egy speciális fajtájaként részesül védelemben, így ezen felül nincs olyan ismeret, adat vagy tény, mely ne részesülne jogi oltalomban, a Ptk. megszünteti az 1959. évi Ptk. által biztosított hézagmentes oltalom elvét.¹⁷³ Bobrovsky Jenő érvelése szerint a hézagmentes oltalom elvének elhagyása a Ptk. által helyeslendő, ugyanis nem szükséges kimondani a nevesítetlen alkotások oltalmát a nevesített alkotások védelme mellett.¹⁷⁴ Boytha György – figyelembe véve Bobrovsky vé-

¹⁶⁷ Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 62.

¹⁶⁸ Faludi: i. m. (58), p. 15.

¹⁶⁹ Lásd: Legfelsőbb Bíróság BH 537/1992. sz., BH 257/1992. sz. eseti döntés.

¹⁷⁰ „Mindazok az új Ptk. szabályozási körébe tartozó elvi iránymutatások, amelyeket a jogegységi határozat 1. pontjában foglalt felsorolás nem tartalmaz, az új Ptk. alapján elbírálandó ügyekben nem irányadóak, hanem azok csak a régi Ptk., illetve más, hatályon kívül helyezett jogszabályok (pl. Gt., Csjt.) alapján elbírálandó ügyekben alkalmazhatóak. Annak, hogy egy iránymutatás az új Ptk. alkalmazása körében nem irányadó, alapvetően kétféle oka van: a) az új Ptk. rendelkezése eltér az elvi iránymutatásban alapul vett korábbi rendelkezéstől; b) az iránymutatás szövegszerűen vagy tartalmilag beépült az új Ptk.-ba, fenntartása tehát ezért szükségtelen. ... Ad b) Az új Ptk.-ba beépültnek tekintette és ezért annak alkalmazása körében nem tartotta irányadónak a Polgári Kollégium: ... a GK állásfoglalások közül a GK 5., 6., 13., 14., 16., 18., 25., 34., 35., 37., 48., 52., 66., 68. állásfoglalásokat.” Részletesen lásd: <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12014-szamu-pje-hatarozat> (az utolsó letöltés dátuma: 2014. 09. 23.).

¹⁷¹ Faludi: i. m. (58), p. 15.

¹⁷² Vékás: i. m. (59), p. 62–63.

¹⁷³ Melléklet az XX-MIKFO/398/2013. tervezethez, 22.

¹⁷⁴ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1389.

leményét – szintén helyesli a hézagmentes oltalom elvének elhagyását. Azonban azzal a kiegészítéssel él, hogy ez azért értékelendő pozitívan, mert a korábbi Ptk. akként nyújtott védelmet valamennyi szellemi alkotásnak a hézagmentes oltalom elvének köszönhetően, hogy megadta volna a szellemi alkotások közös, jogilag releváns fogalmi jegyeit, ami jogbizonytalanságot eredményezett, és aránytalan teherként rótt értelmezési feladatokat a bíróságokra.¹⁷⁵ A Ptk. 2:55. §-ban található kiegészítő alkalmazás miatt helyeslendő a hézagmentes oltalom elvének elhagyása. A 2:55. § esetében alkalmazható értelmezési mód az *argumentum a maiore ad minus* a szabályozottság foka alapján, vagyis ha a törvény által pontosan szabályozott alkotások vonatkozásában a 2:55. § alapján a Ptk. alkalmazandó olyan kérdésekben, melyekről az adott törvény nem rendelkezik, a külön szabályozás alatt nem álló alkotások tekintetében magától értetődően a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni.

A Ptk. nem változtat a know-how lényegi jellemzőjén, ami az oltalom korlátozottan kizárólagos jellege. Továbbra sem nyújt ugyanis védelmet a független fejlesztéssel és a mérnöki visszafejtéssel szemben. A Ptk. az oltalom alóli további kivételként fogalmazza meg a harmadik személytől való kereskedelmi forgalomban történő jóhiszemű szerzés esetét.¹⁷⁶ A know-how licenciaszerződést illetően pedig ha a licenciavevő a szerződéskötést megelőzően már tudomást szerzett a know-how-ról, de nem a licenciadótól, akkor arra érvényes szerződés nem köthető.¹⁷⁷

A Ptk. titokszabályozásának része továbbá a jogsértés szankciórendszerének a meghatározása. Az üzleti titok vagy a know-how jogosultja jogsértés esetén érvényesítheti a személyiségi jogok megsértésének a jogkövetkezményeit, valamint felléphet a Tpv. 4. § megsértésére hivatkozva is.¹⁷⁸

A szellemi alkotások jogának – ekként a know-how szabályozásának is – a Ptk.-ban történő továbbtartása többszörösen indokolt. Egyrészt szükséges a jogterület jogrendszerbe történő átfogó beillesztése, melyet az egyes szakterületi törvények nem tesznek lehetővé, a Ptk. ekként egy átfogó, mögöttes szabályozást is ad az Szt. és az iparjogvédelmi törvények által nem rendezett kérdések – gondolva itt olyan jogok biztosítására is, melyeket az előbb említett törvények nem rendeznek – vonatkozásában is. Fontos a Ptk.-ban történő szabályozás továbbá azért, mert ezáltal terjeszthetők ki azon igények a szellemi alkotásokra vonatkozó jogok megsértésének eseteire, melyeket a jogosult a személyhez fűződő jogok megsértése esetén érvényesíthet. Továbbá a Ptk. más jogterületre vonatkozó rendelkezéseinek összhangban kell állniuk a szellemi alkotások jogával, ehhez szintén szükséges a Ptk.-beli elhelyezés.¹⁷⁹

¹⁷⁵ *Boytha György*: Reflexiók Dr. Bobrovsky Jenő „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához. Polgári Jogi Kodifikáció, 2006. 5. sz., p. 17.

¹⁷⁶ *Vékás*: i. m. (59), p. 65.

¹⁷⁷ *Faludi*: i. m. (58), p. 15.

¹⁷⁸ *Vékás*: i. m. (59), p. 66.

¹⁷⁹ *Boytha György*: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. Polgári Jogi Kodifikáció, 2000. 3. sz., p. 20.

3.4. Az Európai Unió irányelve a nem nyilvános know-how és az üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről

„Minden szellemi tulajdon-jog egy titokkal indul. Az írók nem hozzák nyilvánosságra a történetet, amelyen dolgoznak (és amelyet később szerzői jog véd), az autógyárak nem teszik közzé az új modellről készült első vázlatokat (formaterv), a vállalatok nem fedik fel a technológiai fejlesztéseik előzetes eredményeit (szabadalom), a vállalkozások visszatartják a márkajelzéssel ellátott új termékeik piacra dobásával kapcsolatos információkat (védjegy) stb.”¹⁸⁰ Ezen gondolatok állnak az Európai Parlament és a Tanács know-how irányelvének indokolásában.

Az irányelv megalkotásának háttérében az állt, hogy a versenyelőny biztosítása és megőrzése szempontjából a bizalmasan kezelt információk fontos szerepet töltenek be a vállalati szektorban. Az irányelv különbséget tesz az üzleti titok mint a szolgáltatási ágazatok dinamikáját biztosító, nem technikai jellegű bizalmas információk (pl. üzleti tervek, vevőkre vagy szállítókra vonatkozó információk) és az ipar gyártóágazataiban jellemzőbb, termékinnovációhoz kapcsolódó üzleti titok, más szóval a know-how között. A know-how a vállalatok számára értéket képvisel. A know-how nem részesül klasszikus szellemi tulajdon-jogi védelemben, ugyanis a jogosult nem rendelkezik kizárólagos joggal a bizalmas információk felett. A korlátozottan kizárólagos jellegű védelem azt jelenti, hogy a versenytársak szabadon kifejleszthetik és használhatják ugyanazon megoldásaikat életben tartva ezzel a versenyt, azonban nem élhetnek jogtalan eszközökkel a bizalmas információ megszerzése vagy felhasználása érdekében. Mára azonban a határokon átnyúló gazdasági tevékenység és K+F-tevékenység miatt megnőtt a kockázata a know-how jogosulatlan megszerzésének, illetve felhasználásának. Az irányelv határokon átnyúló védelmet kíván biztosítani a know-how-nak, melynek a fentiekben ismertetettek mellett további oka, hogy az egyes nemzeti titokszabályozások – melyek csak az adott országban érvényesülnek –, nem egységesek.¹⁸¹ Az alábbi táblázat – ahol a fehér mező azt jelenti, hogy a nemzeti jogi szabályozás nem rendelkezik a szóban forgó intézkedésről¹⁸² – ennek szemléltetésére szolgál.

¹⁸⁰ Javaslat: I. m. (10), p. 2.

¹⁸¹ I. m. (10), p. 3., 4., 8.

¹⁸² Bizottsági szolgálati munkadokumentum. A hatásvizsgálat összefoglalása, amely a következő dokumentumot kíséri: Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről. Brüsszel, 2013: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/swd/com_sw_d%282013%290472_/com_sw_d%282013%290472_hu.pdf

A jogi védelem tagoltsága (egyres kiválasztott intézkedések alapján) Az adatok forrása: Baker & McKenzie (2013)	
Kiválasztott intézkedések	UK
Az üzleti titok fogalmának meghatározása a polgári jogban	SK
Jóhiszemű harmadik személy megszeréstől való eltiltásának a lehetősége	SI
Időben nem korlátozott eltiltás	SE
Lehetőség az üzleti titok/az üzleti titok felhasználásával készült áru megsemmisítésének az elrendelésére	RO
A kár összegének méltányos jogdíjon alapuló megállapítása	PT
A titoktartásra vonatkozó végrehajtási szabályok (polgári eljárás)	PL
Megfelelő mértékű büntetőjogi szabályozás	NL
	MT
	LV
	TU
	LT
	IT
	IE
	HU
	FR
	FI
	ES
	EL
	EE
	DK
	DE
	CZ
	CY
	BG
	BE
	AT

A jogi harmonizáció érdekében elfogadott irányelv tárgyi hatálya az üzleti titok jogosulatlan megszerésére, felfedésére, felhasználására, valamint a polgári jogi jogorvoslat eszközeire és

eljárására vonatkozó szabályokra terjed ki. A tárgyi hatály meghatározása után az irányelv meghatározza többek között az üzleti titok fogalmát.¹⁸³

Az irányelv üzletititok-meghatározása három elemet foglal magába:¹⁸⁴

- az információ bizalmas jellege,
- üzleti értékét a bizalmas jelleg biztosítja,
- a bizalmas jelleg megőrzése érdekében a jogosult megtette az ésszerű intézkedéseket.

A II. fejezet az üzleti titok jogosulatlan megszerzéséről, felfedéséről és felhasználásáról rendelkezik. A 3. cikk¹⁸⁵ rendelkezik azon körülményekről, hogy a megszerzés, a felhasználás, valamint a felfedés mikor minősül jogosulatlanok.¹⁸⁶ Az irányelv is – összhangban

¹⁸³ 2. cikk: Ezen irányelv alkalmazásában: „üzleti titok”: az alábbi követelmények mindegyikének megfelelő információ: *a)* titkos abban az értelemben, hogy mint egységes egész vagy elemei bármely megjelenése és összeállítása általánosan nem ismert, vagy bármikor hozzáférhető a rendes körülmények között ilyen jellegű információval foglalkozó körökben dolgozó személyek számára; *b)* titkossága folytán üzleti értékkel rendelkezik; *c)* titokban tartása érdekében információk feletti ellenőrzés gyakorlására feljogosított személy a körülmények figyelembevételével elvárható lépéseket megtette.

¹⁸⁴ I. m. (10).

¹⁸⁵ 3.cikk Üzleti titok jogosulatlan megszerzése, felhasználása és felfedése

- (1) A tagállamok biztosítják, hogy az üzleti titok jogosulatlan megszerzésének, felhasználásának vagy felfedésének megelőzése, illetve az ezek miatt elszenvedett sérelem jogorvoslata céljából az üzleti titok jogosultjai számára elérhetőek legyenek az ezen irányelvben meghatározott intézkedések, eljárások és jogorvoslati eszközök.
- (2) Az üzleti titoknak az üzleti titok jogosultjának beleegyezése nélküli megszerzése jogosulatlanok minősül, ha arra szándékosan vagy súlyos gondatlanságból kerül sor az alábbiak útján:
 - a)* nem engedélyezett hozzáférés az üzleti titok jogosultjának jogszerű ellenőrzése alatt lévő olyan dokumentumokhoz, tárgyakhoz, anyagokhoz, vegyi anyagokhoz vagy elektronikus fájlokhoz vagy ezek másolatához, amelyek az üzleti titkot tartalmazzák, vagy amelyekből az üzleti titok kinyerhető;
 - b)* lopás;
 - c)* megvesztegetés;
 - d)* megtévesztés;
 - e)* titoktartási megállapodás vagy más titoktartási kötelezettség megszegése vagy arra való felbujtás;
 - f)* egyéb magatartási formák, amelyek a körülményektől függően az üzleti tisztesség követelményeivel ellentétesnek minősülnek.
- (3) Az üzleti titok felhasználása vagy felfedése jogosulatlanok minősül, amennyiben az üzleti titok jogosultjának beleegyezése nélkül, szándékosan vagy súlyos gondatlanságból valósul meg olyan személy által, aki megfelel az alábbi feltételek bármelyikének:
 - a)* jogosulatlanul szerezte meg az üzleti titkot;
 - b)* az üzleti titokra vonatkozó titoktartási megállapodást vagy arra vonatkozó más titoktartási kötelezettséget sértett;
 - c)* az üzleti titok felhasználásának korlátozására vonatkozó szerződéses kötelezettséget vagy más kötelezettséget sértett.
- (4) Az üzleti titok felhasználása vagy felfedése akkor is jogosulatlanok minősül, ha valamely személy az üzleti titok felhasználásakor vagy felfedésekor tudatában volt vagy – a körülmények figyelembevételével – tudatában kellett volna lennie annak, hogy az üzleti titkot olyan másik személytől szerezte meg, aki az üzleti titkot a (3) bekezdés értelmében jogosulatlanul használta fel vagy fedte fel.
- (5) Jogsértő termékek tudatos és szándékos előállítása, kínálása vagy forgalomba hozatala vagy jogsértő termékek ilyen célból történő behozatala, kivitele vagy raktározása az üzleti titok jogosulatlan felhasználásának minősül.

¹⁸⁶ I. m. (10).

a TRIPS-szel – a jogosulatlanságot határozza meg az elkövetési magatartások értékmérőjeként, ebből kiindulva a Tpv. által meghatározott értékmérők harmonizációjára szükség lehet az irányelv tükrében, gondolva itt a jogosulatlanság egységes alkalmazása érdekében a tisztességtelenség elhagyására. A II. fejezet végül rendelkezik a know-how jogszerű megszerzéséről, felfedéséről és felhasználásáról,¹⁸⁷ rögzíti többek között, hogy a mérnöki visszafejtés, valamint a független fejlesztés az információszerzés jogszerű eszközének minősül,¹⁸⁸ megtartva ezzel a know-how szabályozásra jellemző korlátozottan kizárólagos jellegű védelmet.

Az irányelv rendelkezik továbbá a polgári jogi jogorvoslat céljából biztosított intézkedésekről, eljárásokról, valamint szankciókról.

4. Következtetések

Az innováció napjainkra a piaci verseny alapjává vált. A kedvező jogszabályi változásoknak köszönhetően az innovációs folyamatokban résztvevők köre az egyetemekkel bővült. A nyílt innovációs modellnek köszönhetően az egyetemek kamatoztatni tudják az általuk folytatott kutatás-fejlesztési tevékenységek eredményeit, növelve ezzel saját vagyontömegüket, valamint javítva a piaci versenyben betöltött szerepüket, gondolva itt akár az egyetemek versenyére és piacára, akár a gazdasági piacra. Az egyetemek innovációs munkájának tekintetében az előbb említett két piac összefonódik azáltal, hogy amelyik egyetem a gazdasági piacon jelentős szereplővé tud válni, magasabb fokú társadalmi elismerésben részesülhet, ami által az egyetemek piacán előkelőbb helyet foglalhat el, végső soron hallgatói létszámát is képes növelni. A hallgatói létszám esetleges növekedése pedig visszavezet az egyetemek

¹⁸⁷ 4. cikk Üzleti titok jogszerű megszerzése, felhasználása és felfedése

- (1) Az üzleti titok megszerzése jogszerűnek minősül, ha arra az alábbi valamelyike útján kerül sor:
- a) független felfedezés vagy alkotás;
 - b) a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett vagy jogszerűen az információ megszerzőjének tulajdonába került termék vagy tárgy megfigyelése, vizsgálata, szétszerelése vagy tesztelése;
 - c) a munkavállalók képviselőinek a tájékozáshoz és a konzultációhoz való jogának gyakorlása az uniós és a nemzeti joggal és/vagy gyakorlattal összhangban;
 - d) egyéb, a körülményektől függően az üzleti tisztesség követelményeivel összeegyeztethető mód.
- (2) A tagállamok biztosítják, hogy az ezen irányelvben meghatározott intézkedések, eljárások és jogorvoslati eszközök alkalmazása ne legyen elérhető, ha az üzleti titok állítólagos megszerzésére, felhasználására vagy felfedésére az alábbi esetek valamelyikében került sor:
- a) a véleménynyilvánítás és a tájékozáshoz szabadságának jogszerű érvényesítése;
 - b) a felperes mulasztásának, jogsértésének vagy illegális tevékenységének feltárása céljából, feltéve, hogy az üzleti titok állítólagos megszerzése, felhasználása vagy felfedése szükségszerű volt az említett feltáráshoz és az alperes köréből cselekedett;
 - c) az üzleti titkot a munkavállalók fedték fel a reprezentatív funkcióikat jogszerűen gyakorló képviselőik előtt;
 - d) szerződésen kívüli kötelezettségnek való megfelelés céljából;
 - e) jogos érdek védelme céljából.

¹⁸⁸ I. m. (10).

gazdasági jelentőségéhez azáltal, hogy több hallgatóból az egyetemek nagyobb eséllyel tudnak később a piac és a verseny számára kiemelkedő szakembereket biztosítani, öregbítve ezzel saját hírnevüket.

A kutatás-fejlesztési tevékenységek eredményeként sokszor létrejönnek olyan ismeretek, amelyek nem vonhatók hagyományos iparjogvédelmi oltalom alá, vagy titokban tartásuk kedvezőbb a jogosult számára, ezen szellemi alkotások gyakorlati jelentőségüket tekintve a hagyományos oltalmi formákkal egy lapon említendőek, ezért fontos a know-how és annak szabályozása.

Az egyetemek innovációs folyamatokban vállalt fokozott szerepéhez kapcsolódik a szolgálati találmány. Az egyetemi kutatómunkát a legtöbbször az egyetemekkel munkaviszonyban álló személyek végzik, így az általuk létrehozott találmány vonatkozásában a szabadalmi igényjogosult maga az egyetem. Nem elhanyagolható a kifejlesztett találmányok mellett az egyetemi K+F-tevékenység eredményeként született know-how sem, amellyel szintén az egyetemek rendelkeznek.

A munkaviszony keretében végzett kutatás-fejlesztés eredményeként született szolgálati találmányokhoz rendszerint kapcsolódó üzleti titkok, olykor „kinőve magukat”, know-how-vá válhatnak. Ennek alapját pedig a nyílt innovációs paradigma térhódítása teremtette meg.